

Polgári Értékrend Kutatás, 2022 tavasz,
összefoglaló

Kutatásvezető: Varga Zsolt

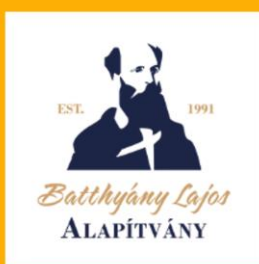
Készítette: Dr. habil. Gellén Márton

e-benchmark

MAGYAR POLGÁRI EGYÜTTMŰKÖDÉS EGYESÜLET

Polgári értékrend kutatása

2022. április - május

<https://magyarnemzet.hu/belfold/2022/07/budapest-jobbra-tolodik>

Tartalom

Bevezetés	5
1. A kutatás módszere	6
2. A célérték keresése: mi is a „Polgári értékrend”?	9
3. A Polgári „faktor”, 2022	12
4. Nemzeti identitás	19
5. Értékhierarchia.....	27
6. Érték-preferenciák megoszlása társadalmi kategóriákon belül	34
7. Összefoglalás: a polgári értékrend faktorszokorjai minden vizsgált kategóriában, 2022-ben	39
Ábrajegyzék	42

Bevezetés

A Magyar Polgári Együttműködés Egyesület a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával 2021. tavaszán kezdte a Főváros értékrendi kutatását. Jelen összeállítás az egy évvel későbbi, 2022. tavaszi felvétel eredményeit tartalmazza.

A Magyar Polgári Együttműködés Egyesület alapszabálya tartalmazza, hogy az „Egyesület célja a helyi közösségek fejlesztése, a nemzet hagyományos értékei, valamint az európai kulturális örökség iránt fogékony, elkötelezett és tenni akaró állampolgárok, civil kezdeményezések, egyesületek együttműködésének támogatása, a nemzeti és európai értékrend – az erkölcs, a kultúra, a szolidaritás, az egyének boldogulása, a természeti környezet jobbítása – képviselete és terjesztése, a jogállamiság, a szociális piacgazdaság és a magyar polgári demokrácia erősítése érdekében.” E célkitűzéseknek megfelelően a 2021-es és a 2022-es kutatás célja egyaránt az volt, hogy a polgári értékrend egyes elemeivel kapcsolatos percepciókat megvizsgáljuk, adott esetben ezekből megalapozott következtetéseket vonjunk le. A kutatással vizsgált kör a Főváros lakosságára korlátozódott, tekintettel arra, hogy a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület tagsága túlnyomó részben a Fővárosban lakik, az egyesületi rendezvények és egyéb tevékenységek nagyrészt a Fővárosban zajlanak és zajlottak az Egyesület alapítása, 1996 óta. Az e tanulmányban foglalt eredmények úgy is értelmezhetők, mint az Egyesület működésére, erőfeszítéseire vonatkozó utólagos mérés, végső soron az Egyesület Alapszabályában foglalt célkitűzéseivel kapcsolatos eredményesség visszajelzése, mérése. Emellett a polgári értékrenddel kapcsolatos vélekedések (percepciók) fővárosi alakulása a jövőre nézve is fontos támpontot nyújt az Egyesület tevékenységének, programjainak, rendezvényeinek alakítása, szervezése szempontjából.

1. A kutatás módszere

A Batthyány Lajos Alapítvány megbízásából a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület az e-benchmark.hu (Perfekt-Power Kft.) bevonásával számítógéppel támogatott telefonos közvéleménykutatást végzett (CATI: Computer-Assisted Telephone Interviewing) 2022. április 25. és 2022. május 10. között. A vizsgálat Budapestre vonatkozott, pontosabban a Budapesten állandó lakcímmel rendelkező, 18 évnél idősebb személyek körében. Az alkalmazott minta 1000 fős volt, ami a fő szociológiai paraméterek tekintetében (nem, életkor, jövedelem, legmagasabb iskolai végzettség) leképezi a fővárosi lakosság egészét, így a felvétel reprezentatív, az elfogadott hibahatár mértéke +/- 3.1 % a teljes mintára.

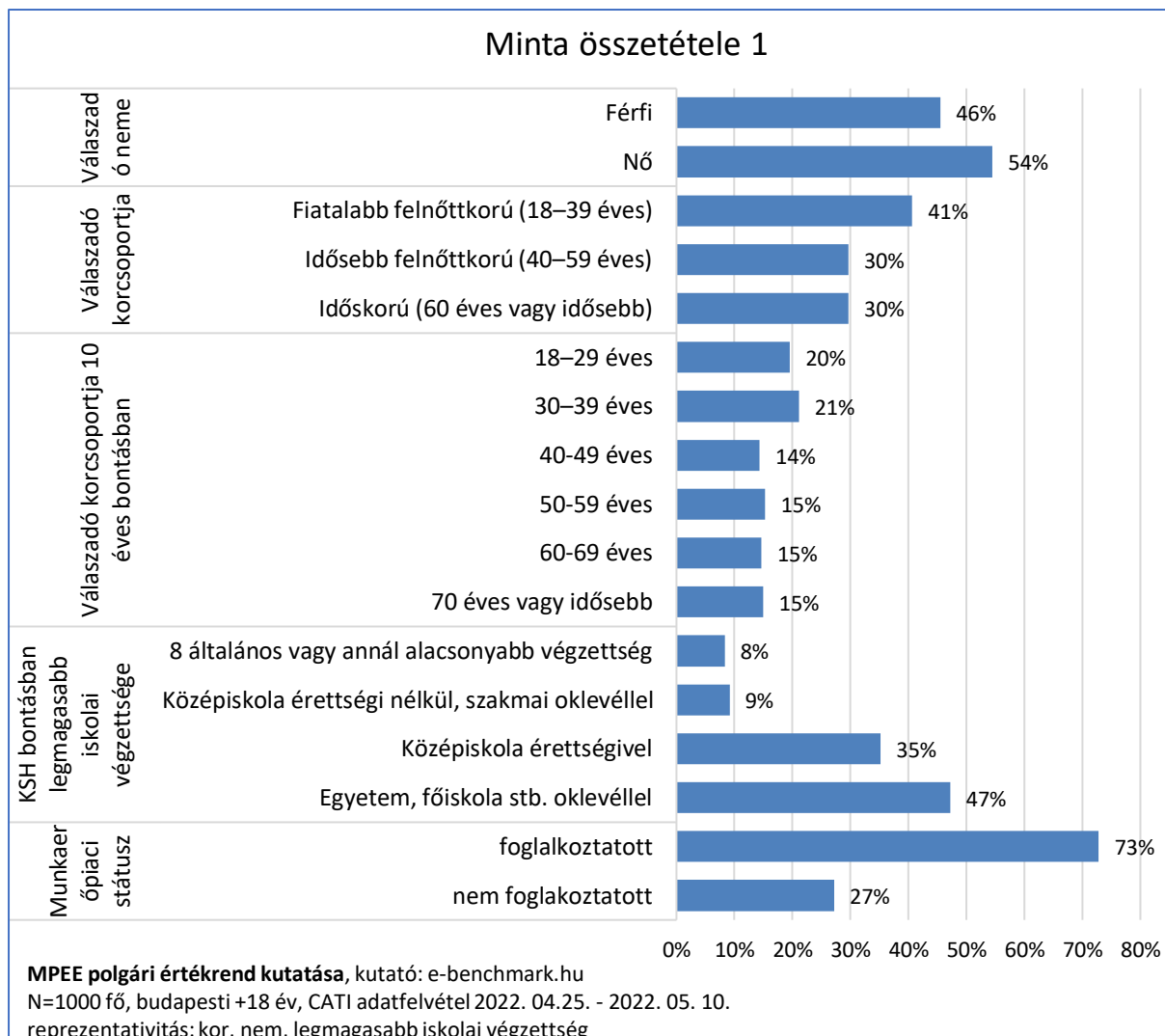
Kutatásainkat nem egyetlen napon vesszük fel, mivel úgy ítéljük meg, hogy a napi hangulati ingadozások hatása jobban kiegyenlítő, ha a felvétel kéthetes periódust ölel fel.

A kutatás megközelítése azon a felismerésen alapul, hogy van tere az értékrendre alapozott közéleti tevékenységnek és politizálásnak, mivel az értékrendi tényezők sokkal kevésbé gyorsan változnak, mint a közvetlen hangulati aktualitások.

A következőkben közölt diagramokon a megkérdezettek válaszainak megoszlását (%); illetve 1-től 10-ig terjedő Likert-skálán és azok átlagaival mutatjuk be. A skálán kért vélemények esetén az átlagai mellett a választott értékek eloszlását is bemutatjuk, ahol az 1 jelentése legrosszabb, gyengébb, a 10 jelentése a legjobb, legerősebb értéket jelöli.

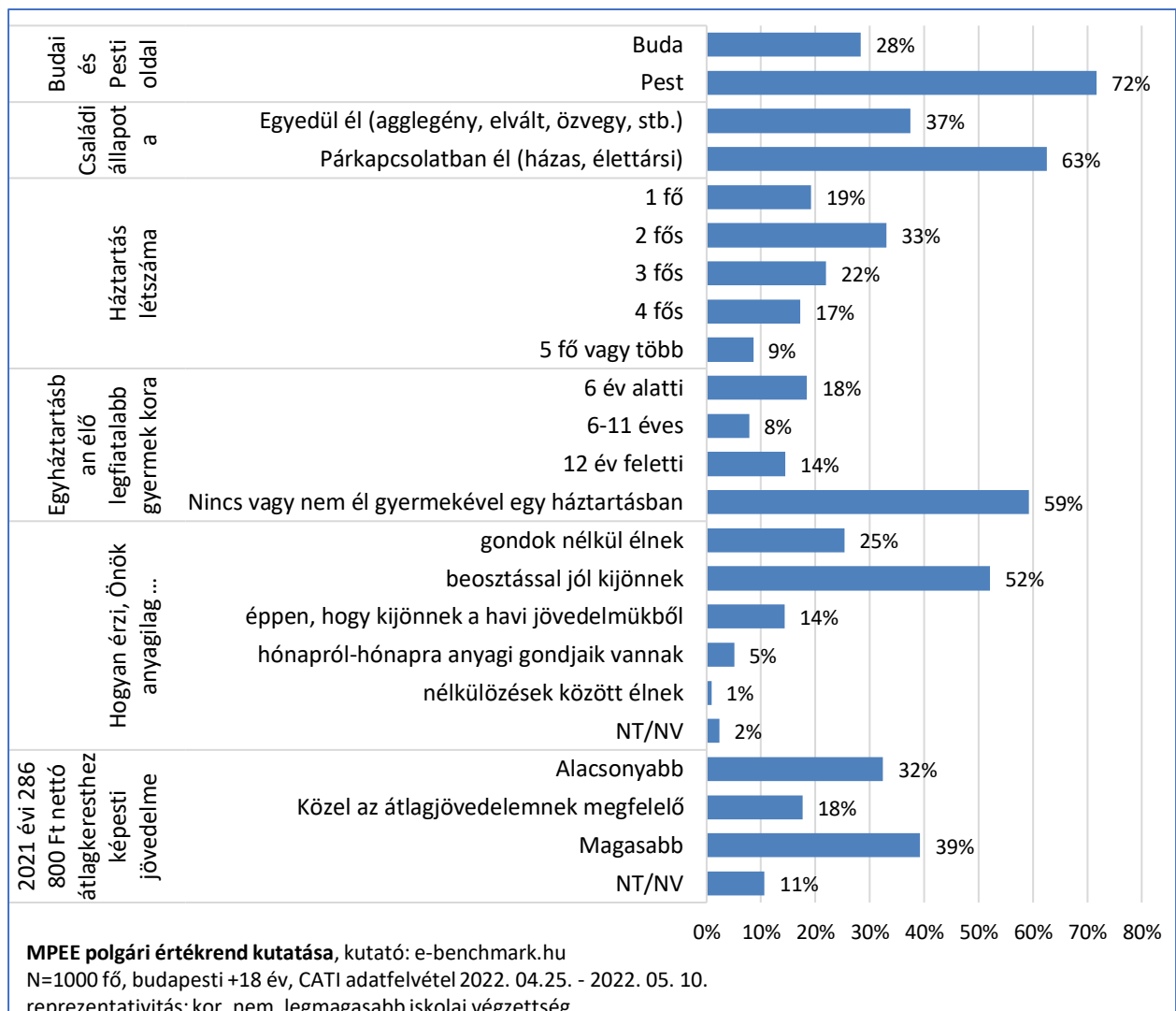
A válaszok megoszlását több esetben segédváltozók bontásában is szerepeltetjük. Ezek a következők: nem, korosztály, legmagasabb befejezett iskolai végzettség, munkaerőpiaci státusz, nemzettudat, családi állapota, egyháztartásban élő legfiatalabb gyermek kora, budai és pesti lakosok, átlagjövedelem, stb.

A vizsgált minta belső összetételét a következő két ábra mutatja.

1. ábra. A vizsgált minta belső összetétele: 1.

A Fővárosban viszonylag alacsony a 8 általános vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők aránya (a mintában: 8%), a szakmunkások aránya szintén alacsony (a mintában 9%), viszont a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya igen magas (a mintában 47%).

2. ábra. A vizsgált minta belső összetétele: 2

A fővárosiak körében a havi szinten anyagi gondokkal küzdők aránya öröndetesen alacsony (a mintában: 5%), a legnagyobb létszámú jövedelmi kategória azokból tevődik össze, akik önbevallásuk alapján beosztással jól kijönnek (a mintában 52%). Ezen adatokból az látszik körvonalazódni, hogy a 2012-2021 közötti jövedelemgyarapodás a fővárosiak körében is jelentősen átrajzolta az anyagi jóléttel kapcsolatos egyéni percepciókat. Mindez jelentős hatással van a pénz és egyéb anyagi értékparaméterek megítélésére – amint a következőkben látni fogjuk.

Fontos megjegyzés, hogy más közvélemény-kutatásokkal ellentétben a fővárosiak szívesen válaszolnak az értékrenddel kapcsolatos kérdésekre, a „nem tudja”, „nem válaszol” (NT/NV) kategória a szubjektív jövedelembesorolás szerint mindössze 2%-os, az egzakt értéket tartalmazó jövedelembesorolás esetében 11%-os, ami messze alatta van a politikai preferencia-vizsgálatoknál gyakori 20-30% közötti NT/NV referencia értéknek.

2. A célérték keresése: mi is a „Polgári értékrend”?

A kutatás „nulladik” lépése volt a célérték, a polgári értékrend fogalmának, pontosabban összetevőinek meghatározása.

A Polgári értékrend túl elvont fogalom ahhoz, hogy mértékét közvetlenül lehessen mérni, ezért fel kell bontani olyan, az átlagember számára érthető hétköznapi értékekre (változókra), amelyek megfogják a fogalmat és a válaszadók ki tudják alakítani személyes viszonyukat az adott változóval kapcsolatban, és már meg tudják ítélni, hogy számukra mennyire fontosak azok (konceptualizálás).

A polgári értékrend kutatás alkalmával a kérdőív kérdéseire kapott válaszokat empirikus, ténybeli értékeként kezeltük. Elfogadhatónak azokat a változókat tekintjük, amelyek érvényesek és megbízhatóak. Érvényesnek azt a választ tekintjük, amely a kérdésben foglalt a fogalom valódi, általánosan elfogadott jelentéstartományán belül helyezkedik el a megkérdezett számára. Akkor tekintjük megbízhatónak a választ, ha a mérést megismételve ugyanazt az eredményt kapjuk, ezért kulcsfontosságú, hogy a felvételre 2021-ben és 2022-ben egyaránt sor került.

A kutatási tapasztalatainkat kiegészítve, több interjút folytattunk le, mely értékek foghatják meg a polgári értékrend fogalmát, így 24 db emberi, közösségi, társadalmi és jogi értéket azonosítottunk és vontunk be a kutatásba.

Kutatásba bevont értékváltozók (24 db):

- biztonság
- munka
- anyagi gyarapodás
- műveltség
- család
- helyi közösség
- megbecsülés
- segíteni másokon
- a jogi értelemben vett állampolgári jogok (pl. szavazati jog, szólásszabadság)
- állampolgári kötelezettségek jogi értelemben (pl. törvények betartása)
- politika (politika mint a közéleti tevékenység)
- civil szervezet (pld. Alapítványok, egyesületek)

- hit a mások iránti tiszteletben
- az az érzés, hogy valóban kapcsolódom azokhoz a közösségekhez, amelyekhez tartozom
- közéletben és/vagy a civil társadalomban való részvétel
- egészség
- nyugalom
- önmegvalósítás, azzá válik, amivé szeretne
- szabadság, azt tehet, amit akar
- örömeik elérése a legfontosabb dolog az életben (hedonizmus)
- igazságos elosztás
- pénz
- vallás
- Magyarország

24 db értékváltozó (többváltozós) több körös főkomponens elemzése alapján megtaláltuk a polgári értékeket leképező változókat.

Ezek 2021-ben a következők voltak:

- biztonság
- munka
- műveltség
- család
- helyi közösség
- megbecsülés
- segíteni másokon (altruizmus)
- a jogi értelemben vett állampolgári jogok (pl. szavazati jog, szólásszabadság)
- állampolgári kötelezettségek jogi értelemben (pl. törvények betartása)
- hit a mások iránti tiszteletben
- az az érzés, hogy valóban kapcsolódom azokhoz a közösségekhez, amelyekhez tartozom

2022-ben a főkomponens elemzés alapján képzett polgári értékek a következőket foglalták magukba:

- biztonság

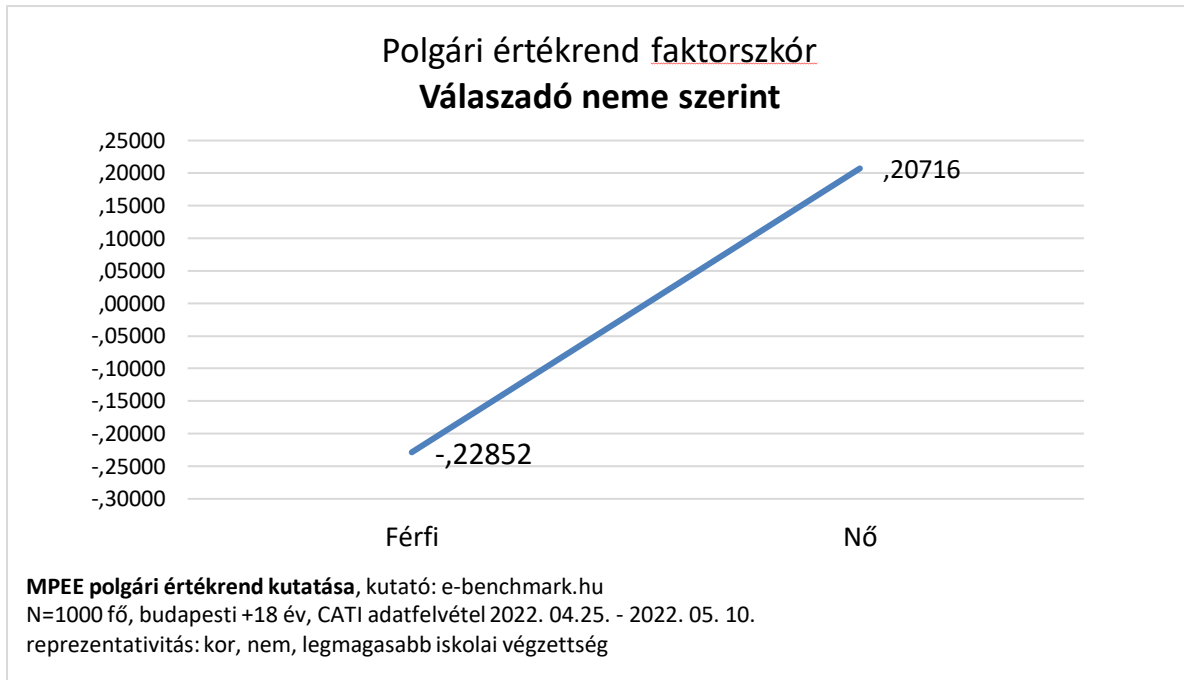
- nyugalom
- anyagi gyarapodás
- műveltség
- önmegvalósítás, azzá válik, amivé szeretne
- szabadság, azt tehet, amit akar
- örömeik elérése a legfontosabb dolog az életben
- helyi közösség
- megbecsülés
- igazságos elosztás
- segíteni másokon
- pénz
- a jogi értelemben vett állampolgári jogok (pl. szavazati jog, szólásszabadság)
- állampolgári kötelezettségek jogi értelemben (pl. törvények betartása)
- Magyarország
- hit a mások iránti tiszteletben
- az az érzés, hogy valóban kapcsolódom azokhoz a közösségekhez, amelyekhez tartozom
- közéletben és/vagy a civil társadalomban való részvétel

Megjegyezhető, hogy olyan konvencionálisnak tekinthető, polgári-keresztény-nemzeti érték, mint a vallás nem került be a fővárosiak polgárainak tekinthető értékkészletébe, mivel a vallás a teljes értéklista végére került – a politikával együtt. Tényként állapítható meg, hogy a vallás ma nem tekinthető olyan tényezőnek ami jellemezné a fővárosi lakosság percepcióit, beleértve azokat is, akik egyébként erősen azonosítják magukat a polgári értékekkel.

A fenti változókból faktoranalízis segítségével egy polgári értékrend egy faktorszakót, főkomponenset (faktor-pontszámot) képeztünk, ami a fenti változók varianciájának egyharmadát megőrzi, amit megfelelőnek fogadunk el, így egy változót használhatunk tizenhét helyett. Az elemzésben értékváltozókat 1..10-es skálán mértük, így a polgári értékrendet faktorszakója esetén a nagyobb érték azt jelenti, a magasabb polgári értékeket. A faktorszakó egy 0 átlagú mérőszám - a teljes minta szakója 0 -, így faktorszakó azt jelzi, hogy adott válaszadói csoport egymáshoz képest nagyobb-kisebb mértékben tartja fontosnak a polgári értékeket.

3. A Polgári „faktor”, 2022

A továbbiakban bemutatjuk a polgári értékeket tömörítő, a „polgáriasság” matematikailag képzett mérőszámával jellemezhető, szociológiai jellemzők szerint kialakított csoportokat.

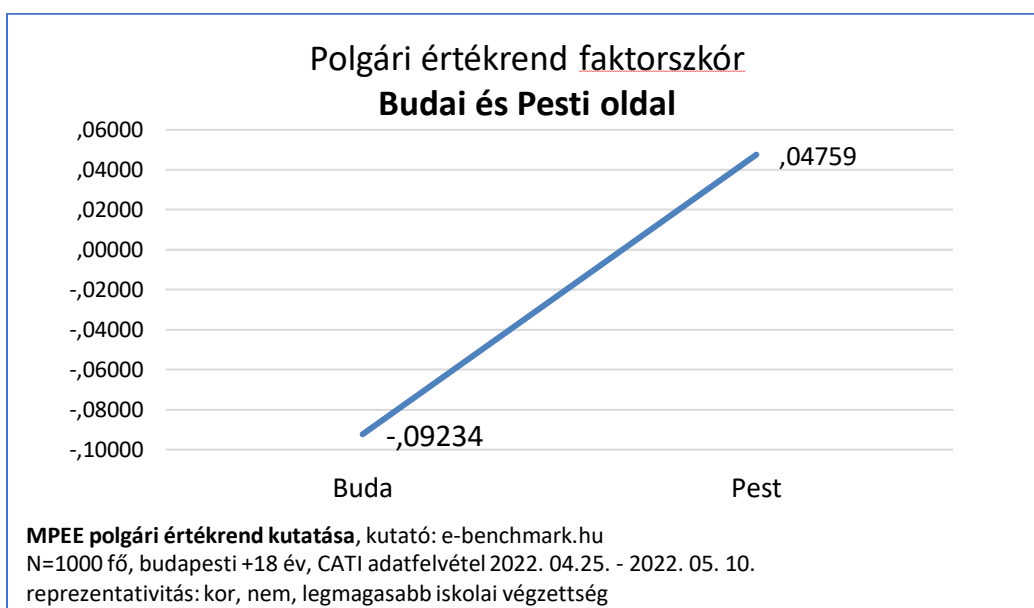
3. ábra. Faktorszór férfi-nő bontásban

Megállapítható, hogy a fővárosi nők lényegesen polgárabb beállítottságúak, mint a férfiak. A férfiak és nők értékválasztása szinte komplementer (+0,228, illetve -0,207). Feltehetően a család mint érték, a családhoz ragaszkodás kiugró reprezentációja és a női válaszadók család iránti elkötelezettsége okozza az eltérés nagy részét.

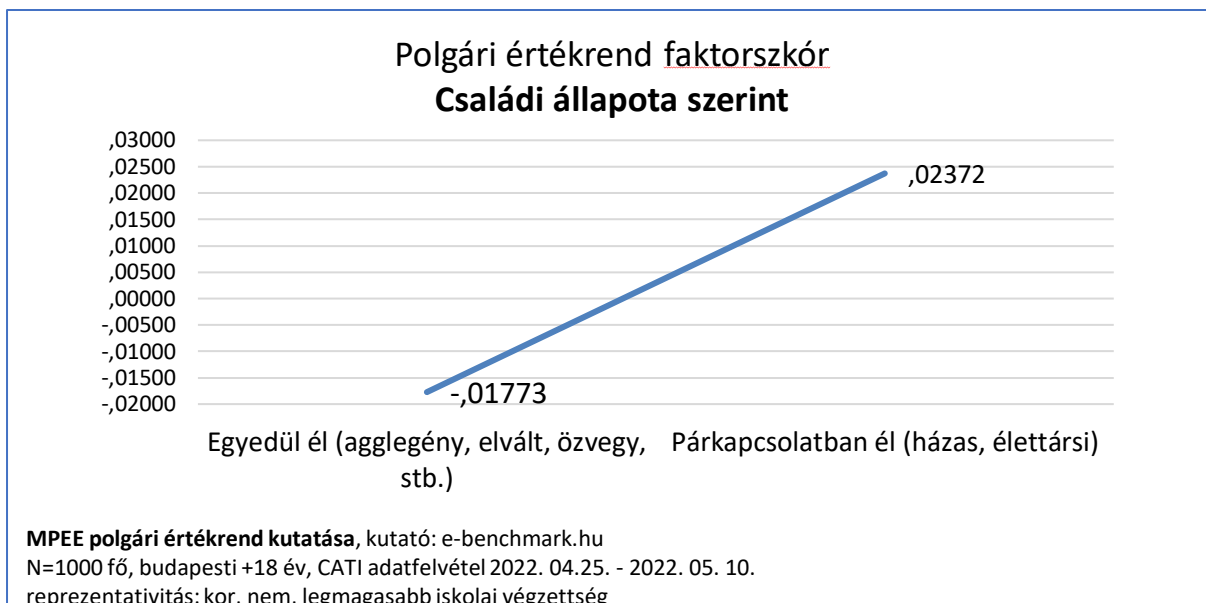
4. ábra. Faktorszór munkaerőpiaci státusz szerint

A Fővárosban a nem foglalkoztatott népesség polgárisabb a foglalkoztatottnál, ennek magyarázata feltehetően a nyugdíjas népesség inkább polgári gondolkodásában keresendő.

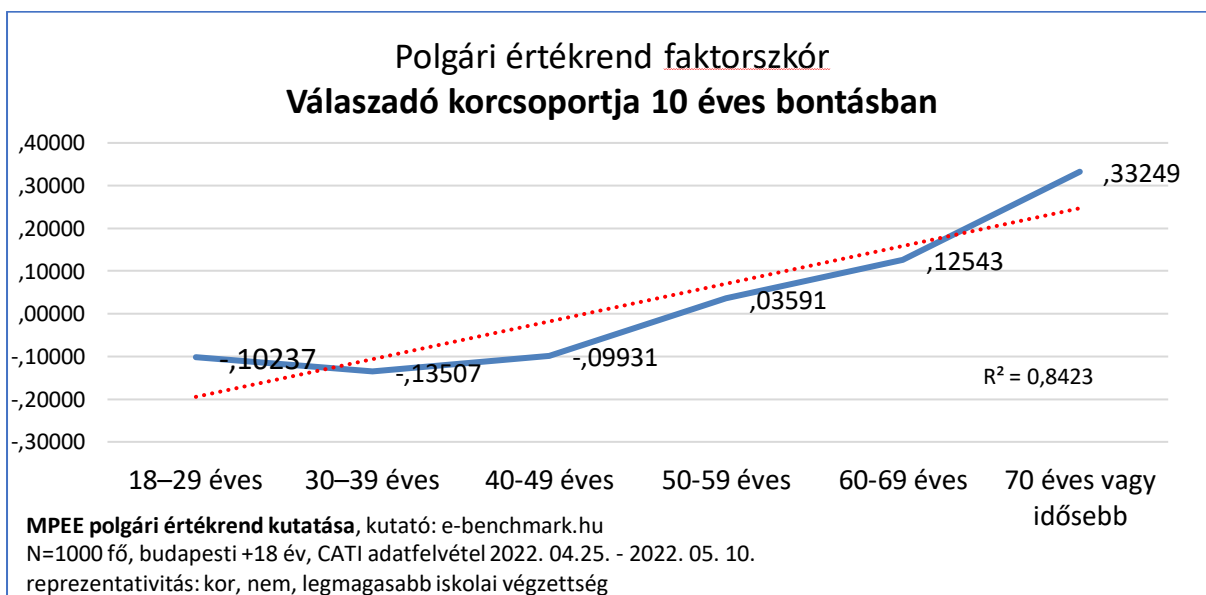
5. ábra. Faktorszór budai vagy pesti oldal szerint

A közhiedelemmel ellentétben ma már Pest valamelyest polgárisabb, mint Buda, bár a különbség összesen 0,13993 faktorszór, csaknem negyede a férfi-nő különbség 0,43568 faktorszór értékének.

6. ábra. Faktorszór családi állapot szerint

A párkapcsolatban élők (beleértve a férfiakat is) valamelyest polgáriasabbak, mint az egyedül élők, bár az eltérés csak mintegy tizede a férfi-nő különbségnek (0,04145 faktorszór). Mindez úgy nyeri el a jelentőségét – figyelembe véve a következő ábrát –, hogy a nyugdíjasok, aki között relatíve magas az egyedül élők aránya, karakteresen polgáriasabb értékstruktúrát vallanak magukénak.

7. ábra. Faktorszór korosztály szerint

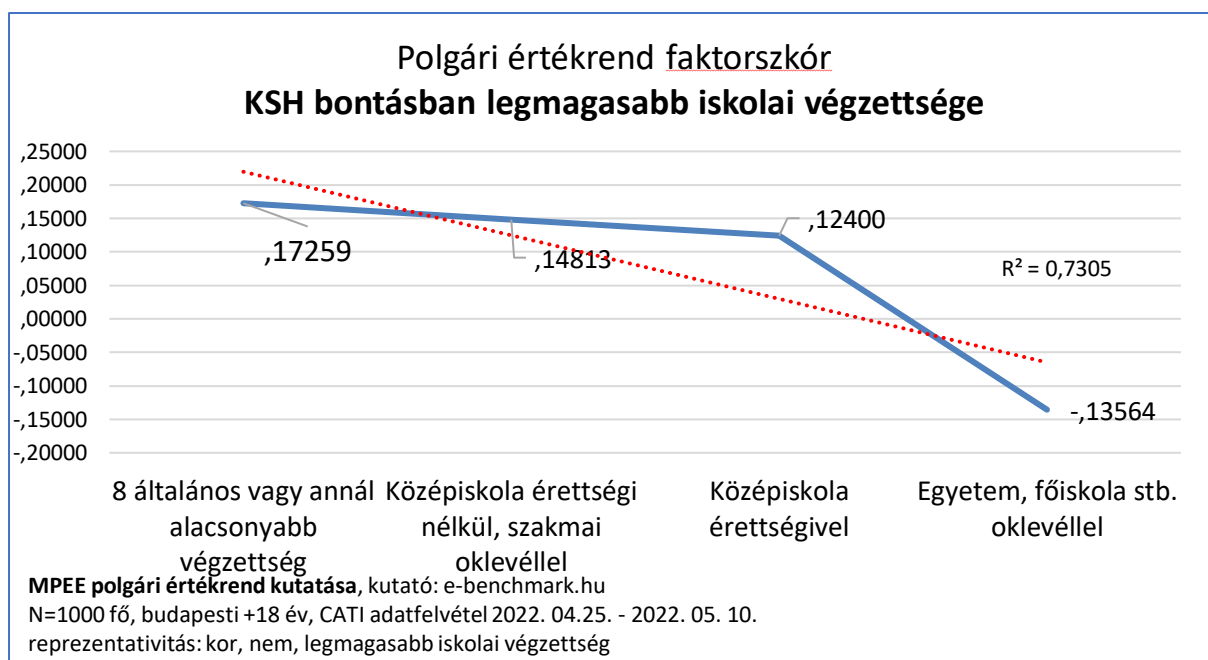
A korosztály szerinti bontás kétségtelenül nagy jelentőségű, és további, generáció-specifikus vizsgálatokat igényelne. Ezek hiányában a magyarázatokra nézve hipotézisek fogalmazhatók meg.

A legfiatalabb vizsgált korosztály, a 18-29 éves korosztály jó eséllyel valamelyest szülői befolyás alatt áll (mamahotel), illetőleg „Z” generációs sajátosságokat mutat, nagyra értékeli a függetlenséget és a munka-otthon összhangot, ugyanakkor kevésbé anyagi, kevésbé versengő és kisebb létszámú, mint a korábbi korosztályok. A fővárosi 30-as korosztály a függetlenség, a hedonizmus, valamint a családalapítás és karrierépítés szélsőségei között nyilvánvalóan nem a polgári értékek között keresi a megoldást élete kihívásaira. A 40-es korosztályban látható a polgári értékrend felé fordulás, majd a polgári értékek fokozatos elmélyülése.

E ponton két, egymással összefüggő, de mégis különböző magyarázatot találtunk. Az első az egyéni személyiségfejlődésben rejlik: az ifjúság felhőtlen évei lehetővé teszik a liberális gondtalanságot, később azonban a család, az otthon, a stabilitás, kollektívumhoz tartozás, stb. olyan jellemformáló élményeket idéznek elő, amelyek összességében konzervatívabbá teszik az egyént. Weöres Sándor költői megfogalmazásában: „A kamaszkor tőled el-kuszált, szemem szemedbe nem talált.”, illetve: „Álmom karjaidba visszatér, álmom karjaidba visszatér... Erős ház, szép zászló, jó anya, sorsomnak nyugalmas asszonya.”¹

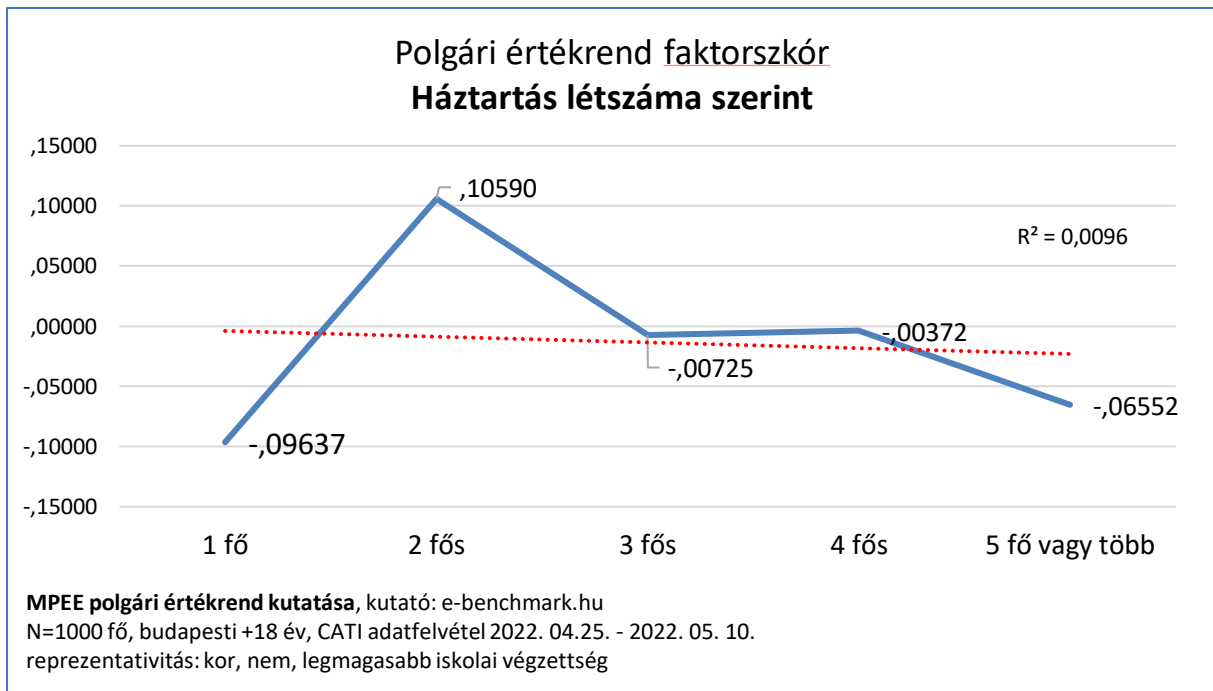
A másik magyarázat a magyar társadalom kollektív élményeivel kapcsolatos. Eszerint azok, akik egyetemistaként vagy fiatal felnőttként élték meg a rendszerváltás időszakát, átértékelték az 1990-es évek önfelszámoló, sodródó kilátástalanságát, jellemzően többre értékelik a munka, család, biztonság, haza, otthon, biztonság, stb. értékeket. Akik azonban életkoruknál fogva készen kapták ezeket, még nem érzékelték, nem értették meg ezek valós értékét.

¹ Weöres Sándor: Anyámnak <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00623/19873.htm> letöltve: 2022. 07. 09.

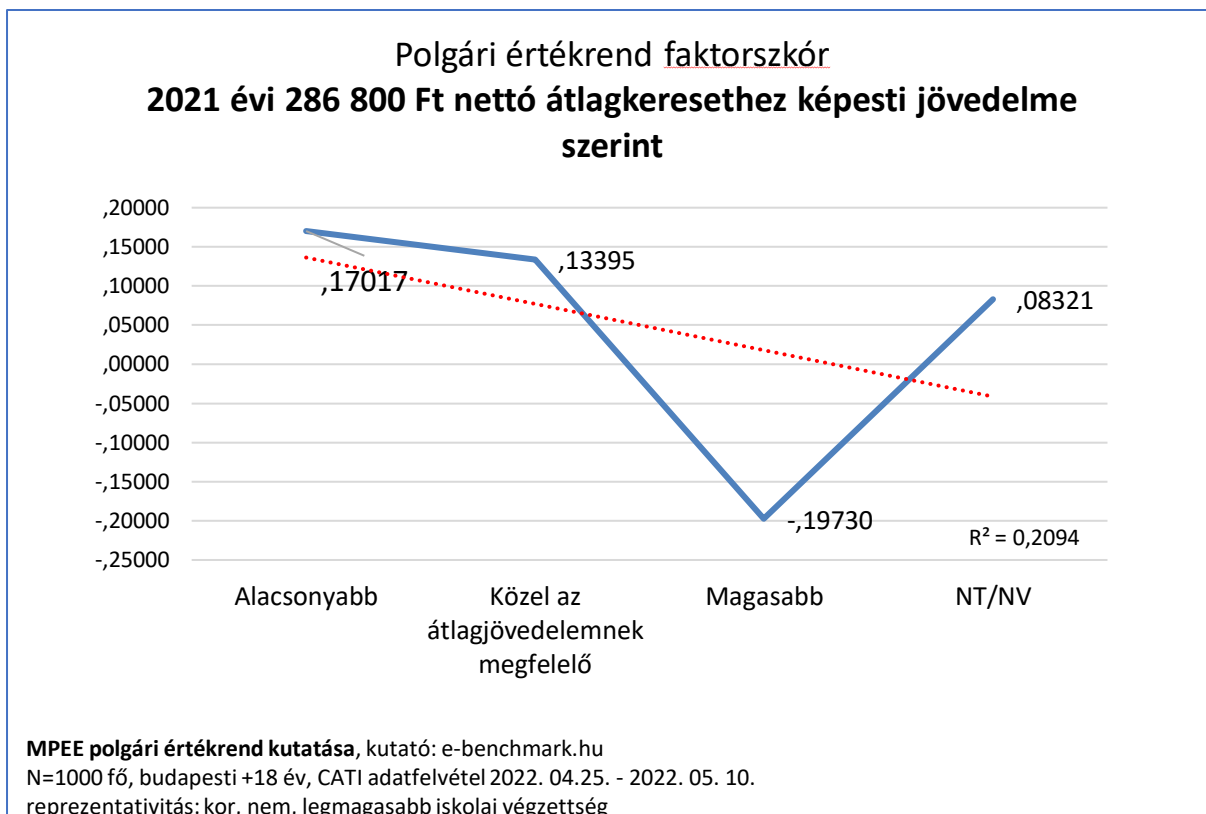
8. ábra. Faktorszór végzettség szerint

A mintában jelentős, 47%-os reprezentációval rendelkező fővárosi értelmiség karakteresen kevésbé polgáris gondolkodású, mint a többi műveltségi klaszter tagjai. Mindebben kitapintható bizonyos elégedetlenség azokban, akik számára a továbbfejlődés lehetőségei korlátozottak a Fővárosban. A budai kerületek értelmiségi, felsőosztálybeli lakói jellemzően kevésbé polgárisak. A fővárosi, de általánosságban, a magyar társadalom további fejlődésének fontos kérdése, hogy milyen perspektívát tudunk kínálni azoknak, akik lényegében kimerítették azokat a mobilitási, aspirációs csatornákat, amelyeket a fővárosi – tágabban fogalmazva pedig a magyar – társadalom kínálni tudott. Megítélésem szerint a kollektív alkotó energiák felszabadítása, közös célok megvalósításába való bevonás eszközeit ki kell dolgozni erre a társadalmi klaszterre is. Itt kellene kitalálni azokat a társadalmi innovációs megoldásokat, amelyek a fővárosi értelmiséget az egyéni érdekektől ismét a kollektív értékek felé irányítaná. Volt már ilyen hazánkban, példaként említhetném a falukutató mozgalom divatját, a fővárosi elit körökben megálmodott Györfly Kollégiumot, a fővárosi elit körök által is támogatott Bethesda Kórházat, vagy a „Hangya” Szövetkezetet. A mai fővárosi értelmiség egyelőre adós az ezekhez fogható kezdeményezésekkel, valószínűleg segítségre van szüksége, hogy felfedezze, a magyar társadalomnak (városnak, közösségnek, népnek, nemzetnek) való „visszaadás” varázsát.

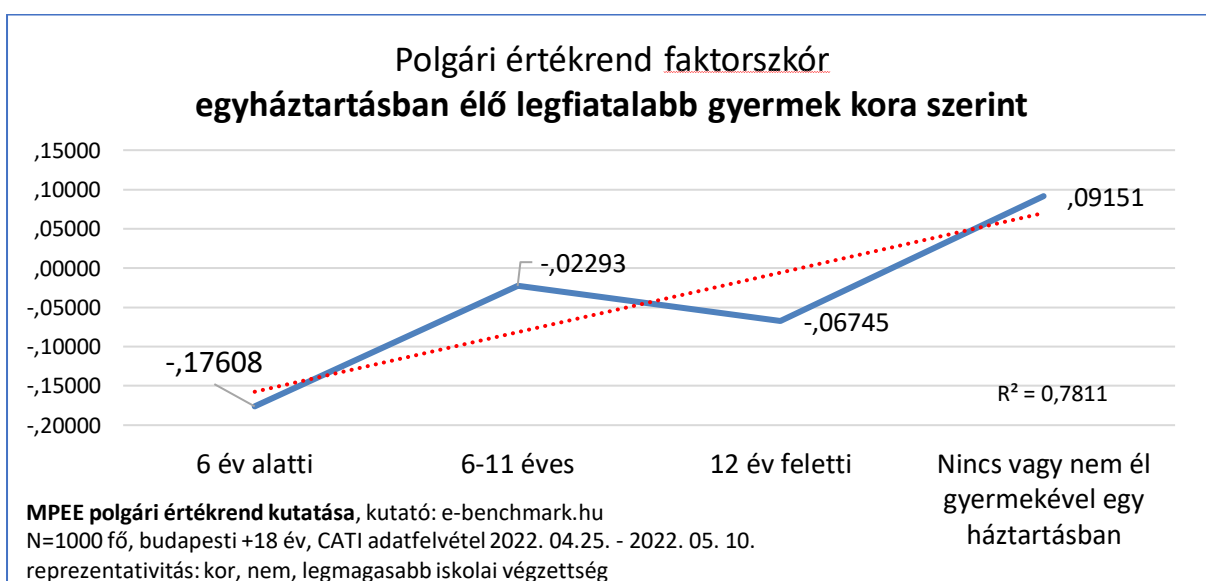
9. ábra. Faktorszór a háztartás létszáma szerint

Budapest a „felfelé törekvők” városa. A háztartás létszáma szerinti faktorszór ezt jól mutatja, hiszen a 2 fős háztartások még abban gondolkodnak, hogy ami felé törekednek, az jó, a családalapítás jó, kívánatos. 3 gyermekkel (5 fős háztartás) már jellemzően egyéb értékek foglalkoztatják őket. E ponton utalni kell arra a hosszú évtizedek óta fennálló népmozgalmi sajátosságra, hogy vidékről, de főként Kelet-Magyarországról egyetemre, főiskolára vagy dolgozni (szórakozni, társat találni) a Fővárosba igyekeznek a fiatalok, majd a családalapítás adott fázisában a főváros-környéki agglomerációban telepednek le.

10. ábra. Faktorszór jövedelmi helyzet szerint

Az előző és a jelen ábra hasonló tendenciát tükröz: a Fővárosban az az értékrendi megközelítés domináns, hogy „ha már elérted, nem fontos”. A felfelé törekvés itt is tettenérhető: a magasabb jövedelműek úgy érzik, hogy nincsenek „rászorulva” a polgári értékekre, már más irányba tájékozódnak.

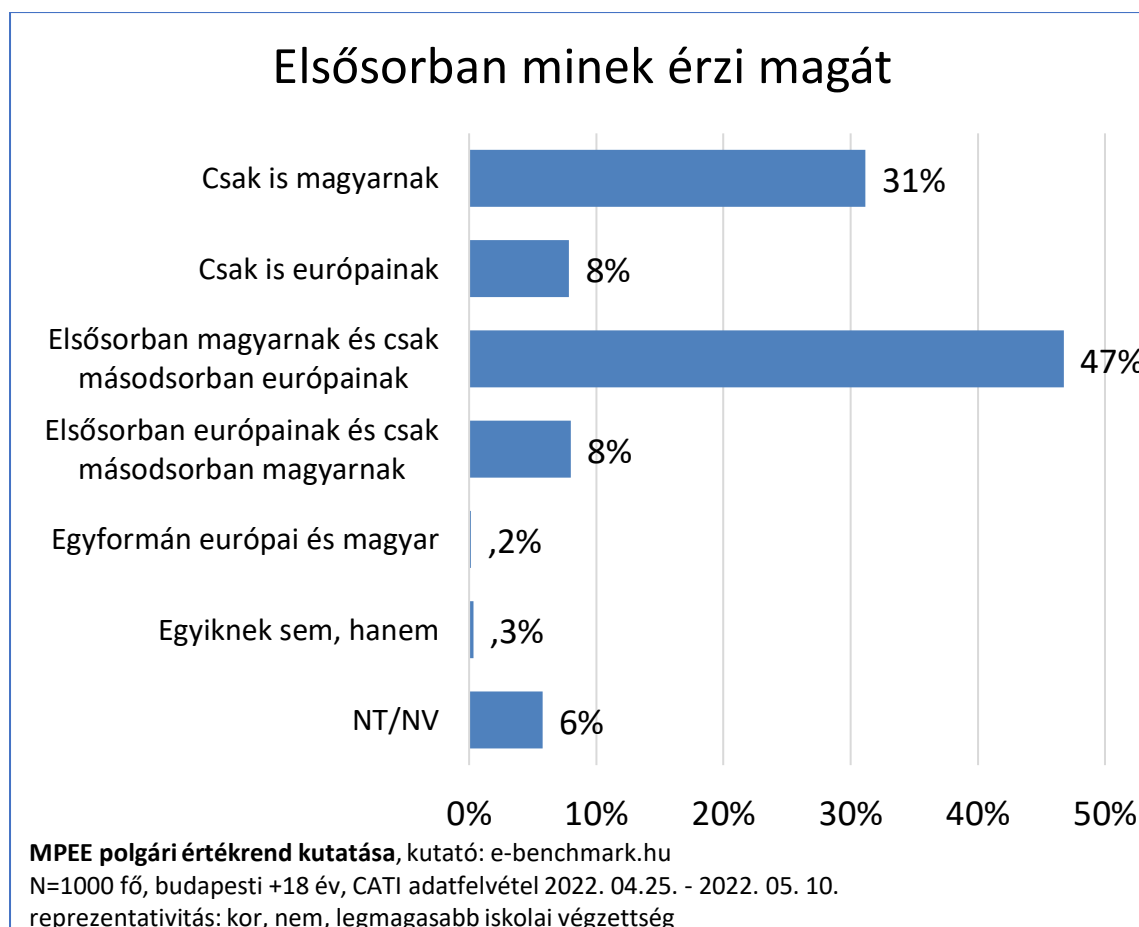

11. ábra. Faktorszór a megkérdezettel egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek életkora szerint

A megkérdezettel egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek életkora tekintetében a faktorszór az előbbiekkal kevésbé összeegyeztethető eredményt hozott, ugyanis a polgári értékek faktorszórja ebben a bontásban egyaránt negatív, ugyanakkor az idősebb gyermekekkel rendelkezők (feltehetően valamelyest idősebb szülők) kevésbé tűnnek távolságtartónak a polgári értékrenddel kapcsolatban.

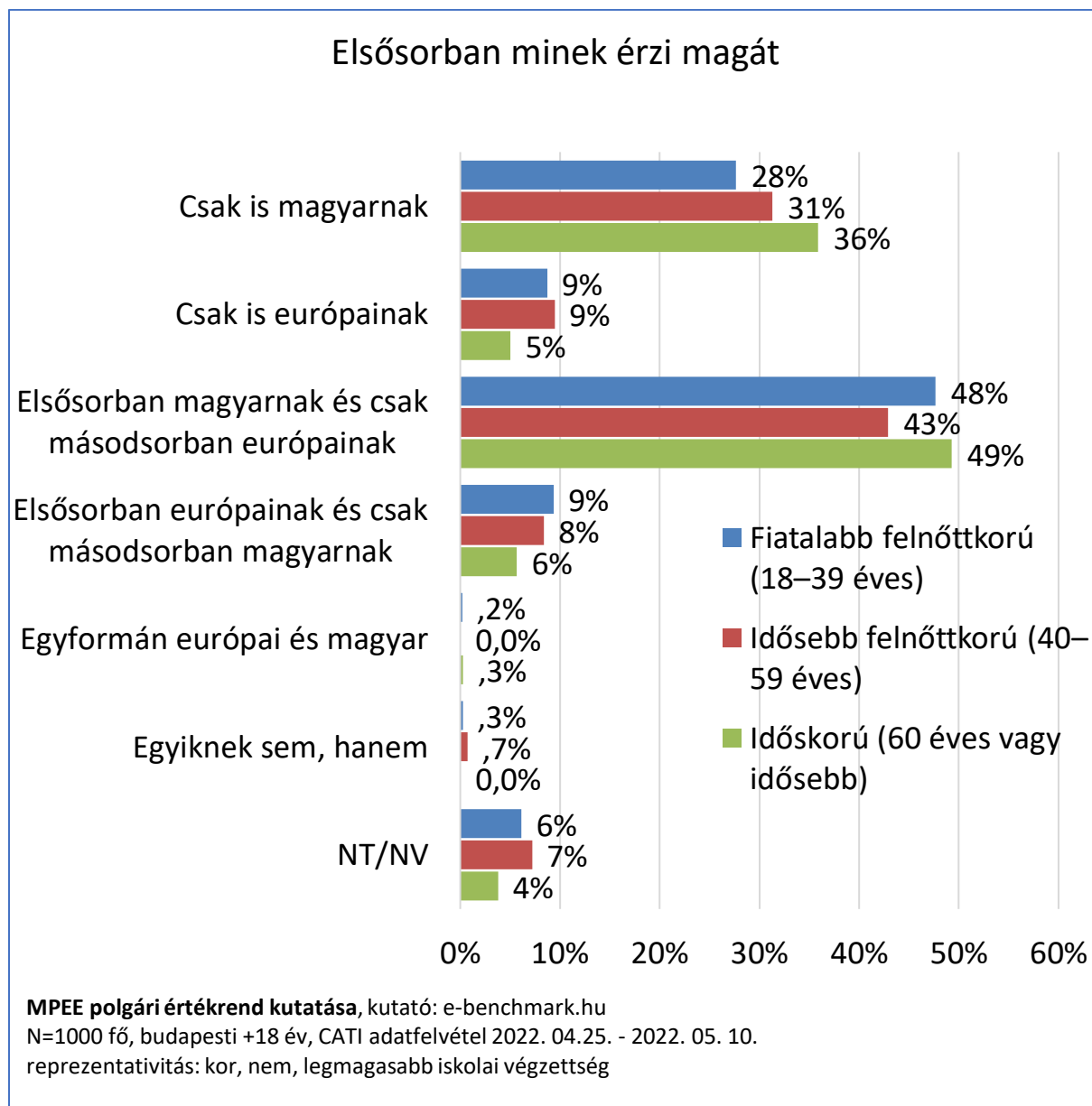
4. Nemzeti identitás

A következőkben a nemzeti identitással kapcsolatos átfogó, és részletes eredményeket tekintjük át. A kérdéseket a magyar és az európai identitás kérdésében vizsgáltuk. Az ezektől eltérő nemzeti identitást mindössze három fő választott az 1000 fős mintában (sváb vagyok: 1 fő, mongol vagyok: 1 fő, székely vagyok: 1 fő).

12. ábra Nemzeti identitás megoszlása a mintában

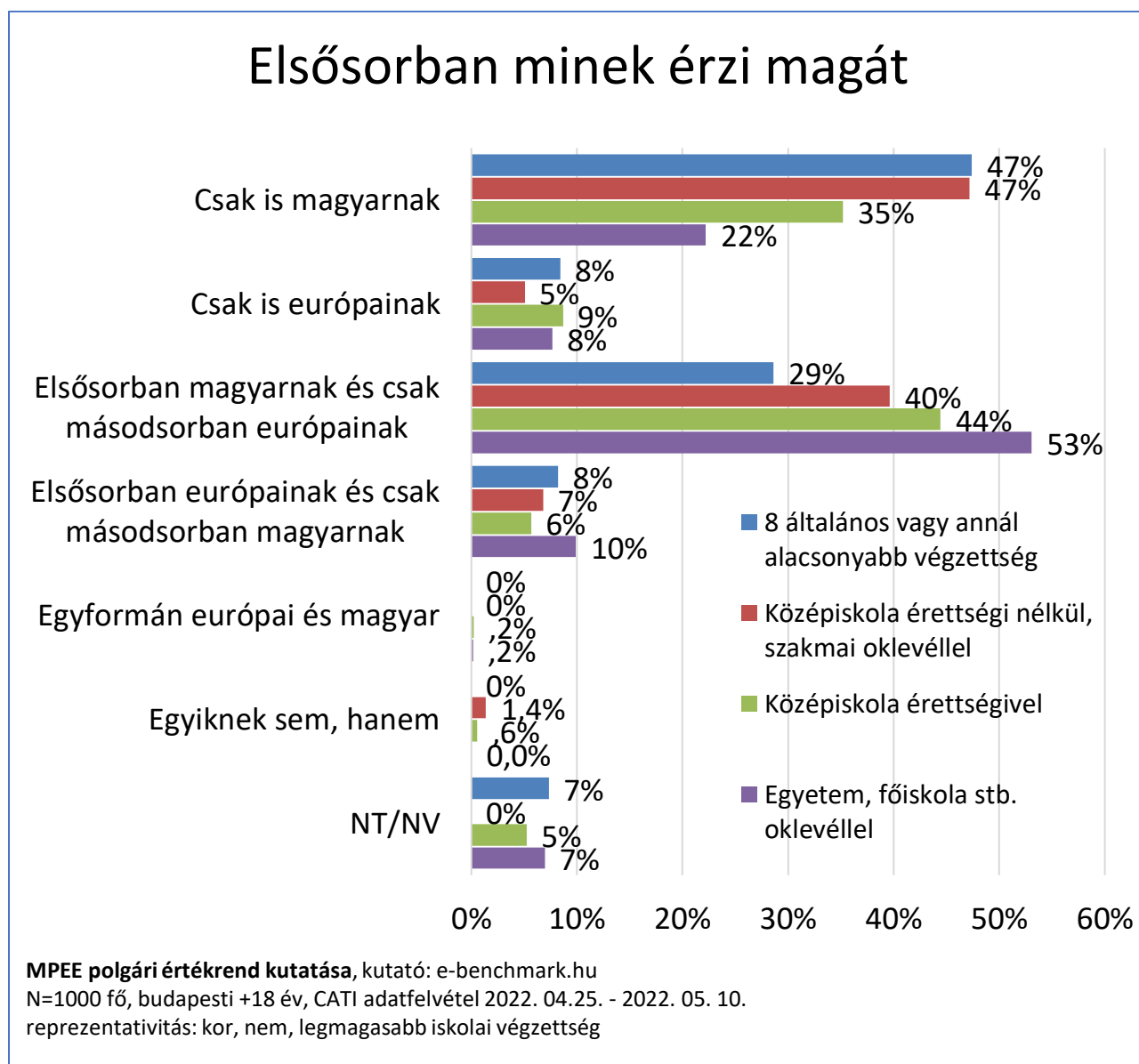
Nemzeti identitás szempontjából férfi-női különbséget nem érzékelünk, életkor szerint azonban jelentős különbség van a magyar és az európai identitás reprezentációja között.

13. ábra Az életkor és a nemzeti identitás összefüggése

A csak magyar identitás körében érzékelhetően magasabb a 60 év feletti korosztály aránya, azonban a legnagyobb klaszter az idős korosztály esetében is a magukat elsősorban magyarnak, másodsorban európainak érzők köre. A magukat magyarnak nem, csak európainak vagy elsősorban európainak, másodsorban magyarnak érzők ugyan együttesen is messze kisebbségben vannak a fővárosiak körében, azonban generációs összetételüket tekintve többnyire a fiatalabb korosztályból kerülnek ki.

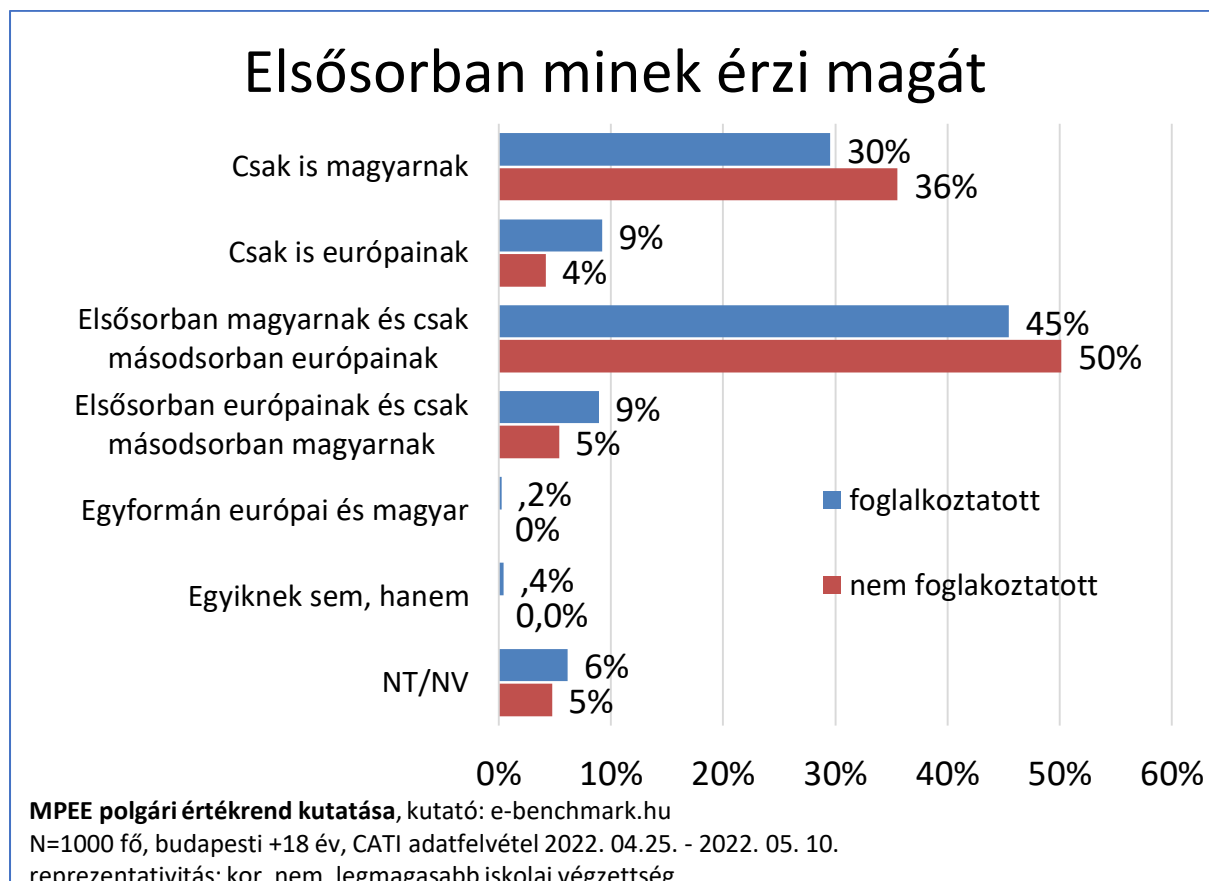
A nemzeti önazonosság kérdését végzettség szerinti bontásban vizsgálva szintén markáns eltérésekhez jutunk.

14. ábra Nemzeti identitás végzettség szerinti bontásban

A magukat csak magyarok érzők jellemzően alacsony végzettséggel rendelkeznek, a középfokú, különösen pedig a felsőfokú végzettségükénél az osztott identitás: elsősorban magyar, másodsorban európai önazonosság a domináns. A csak európai vagy elsősorban európai, másodsorban magyar önazonosságúak körében – jelenlétük a teljes mintában meglehetősen csekély – viszonylag kiegyenlített a végzettség szerinti megoszlás, tehát nem állítható, hogy a magyar identitás rovására vagy ellenében megfogalmazott európai identitás kimondottan értelmiségi jellemző lenne a fővárosiak körében.

A nemzeti identitásra vonatkozó kérdés vizsgálata során érdekes összefüggésre bukkanunk a foglalkoztatottság szerinti bontásban.

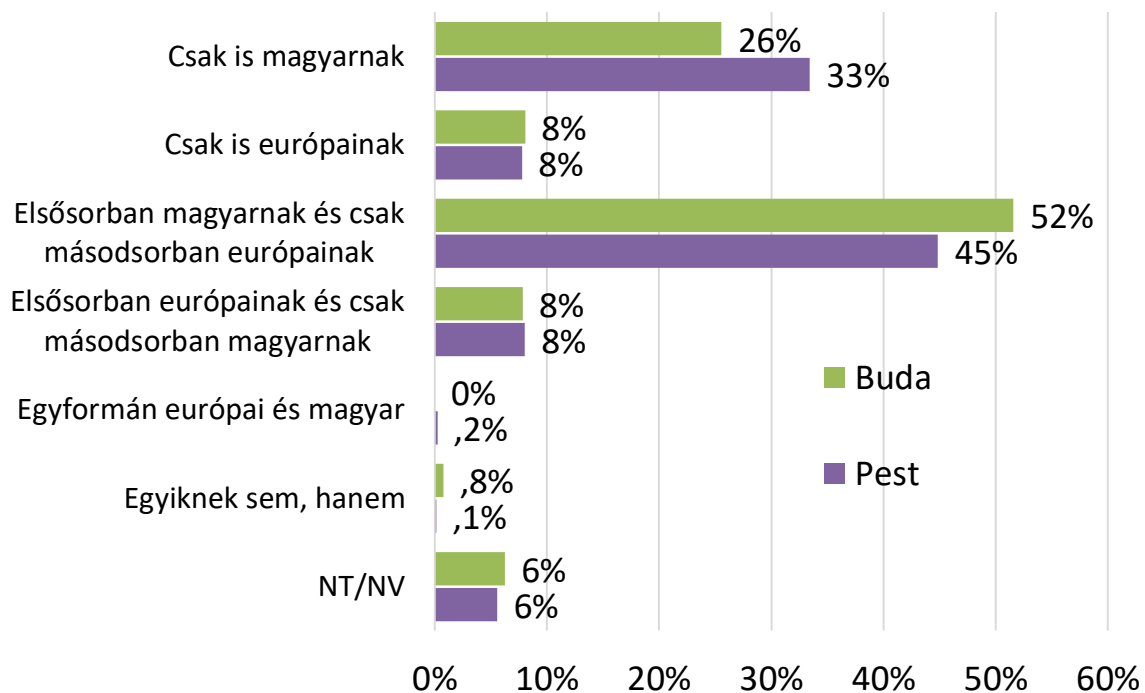

15. ábra Nemzeti identitás foglalkoztatottság szerinti bontásban

E bontás szerint szembeötlő, hogy a nem foglalkoztatottak körében a magyar identitás karakteresebben rajzolódik ki, mint a foglalkoztatottak között. A foglalkoztatottak körében mintegy kétszeres azoknak a tábora, akik elsősorban európainak, másodsorban magyarok vagy csak európainak és magyarok nem érzik magukat. Jóllehet az egész mintában viszonylag alacsony létszámú kisebbséget alkotnak a magyar identitást nem, vagy csak másodsorban érzők, mindazonáltal a foglalkoztatás kérdésében szembeötlő az eltérés. Az okok között feltehetően szerepet játszik, hogy a nyugdíjasok a nem foglalkoztatottak körét gyarapítják, míg számukra keveset mond, de legalábbis nem domináns a személyesen megvallott európai identitás.

Szintén nem nyilvánvaló összefüggésre bukkanunk a nemzeti identitás és a pesti vagy budai oldal vizsgálatakor.

Elsősorban minek érzi magát

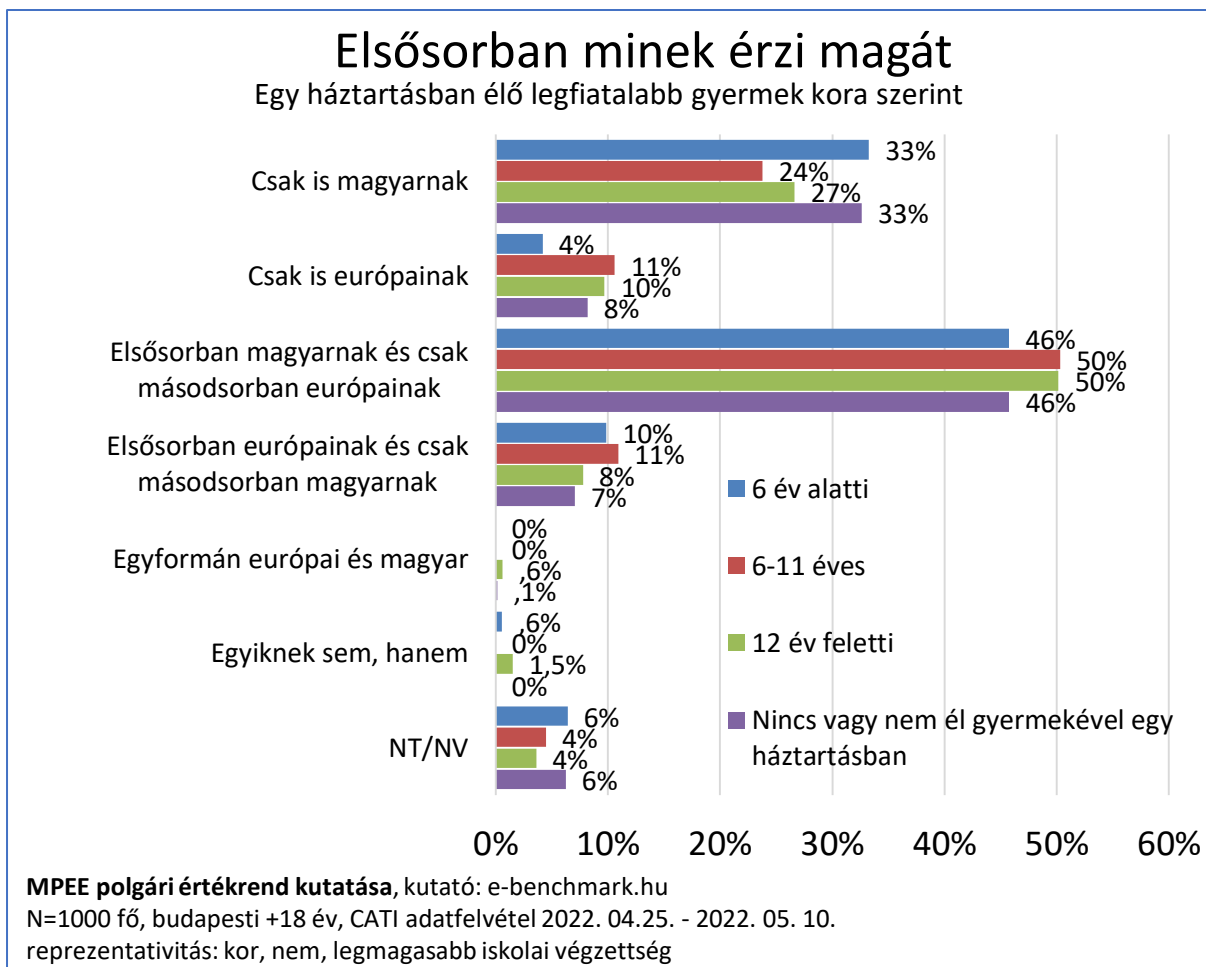
MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu
 N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.
 reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

16. ábra. Nemzeti identitás budai vagy pesti lakóhely szerint

A budai oldal mára nyilvánvalóan nem polgáribb értékrendű, mint a pesti, ami a nemzeti identitás kérdésében is látható. A csak magyar identitás Pesten domináns, míg az elsősorban magyar, másodsorban európai identitás Budán. Az egyéb, a magyar identitást tagadó vagy második helyre soroló identitás-percepciók kiegyenlítetten jelennek meg a Buda-Pest szerinti bontásban. Az érzékelt jelenség oka feltehetően a magas jövedelmű értelmiség dominánsan budai elhelyezkedésében keresendő. E csoportra karakteresen jellemző a magyar-európai osztott identitás. Nem lehet azonban azt mondani, hogy e csoport megtagadta vagy háttérbe szorította volna magyar identitását. Esetükben erről nincs szó, sokkal inkább arról, hogy önbesorolásuk differenciáltabb.

A nemzeti identitás kapcsán nem láttunk karakteres jellegzetességeket a párcapcsolatban élő – egyedülálló bontás szerint, valamint a háztartás létszáma szerint.

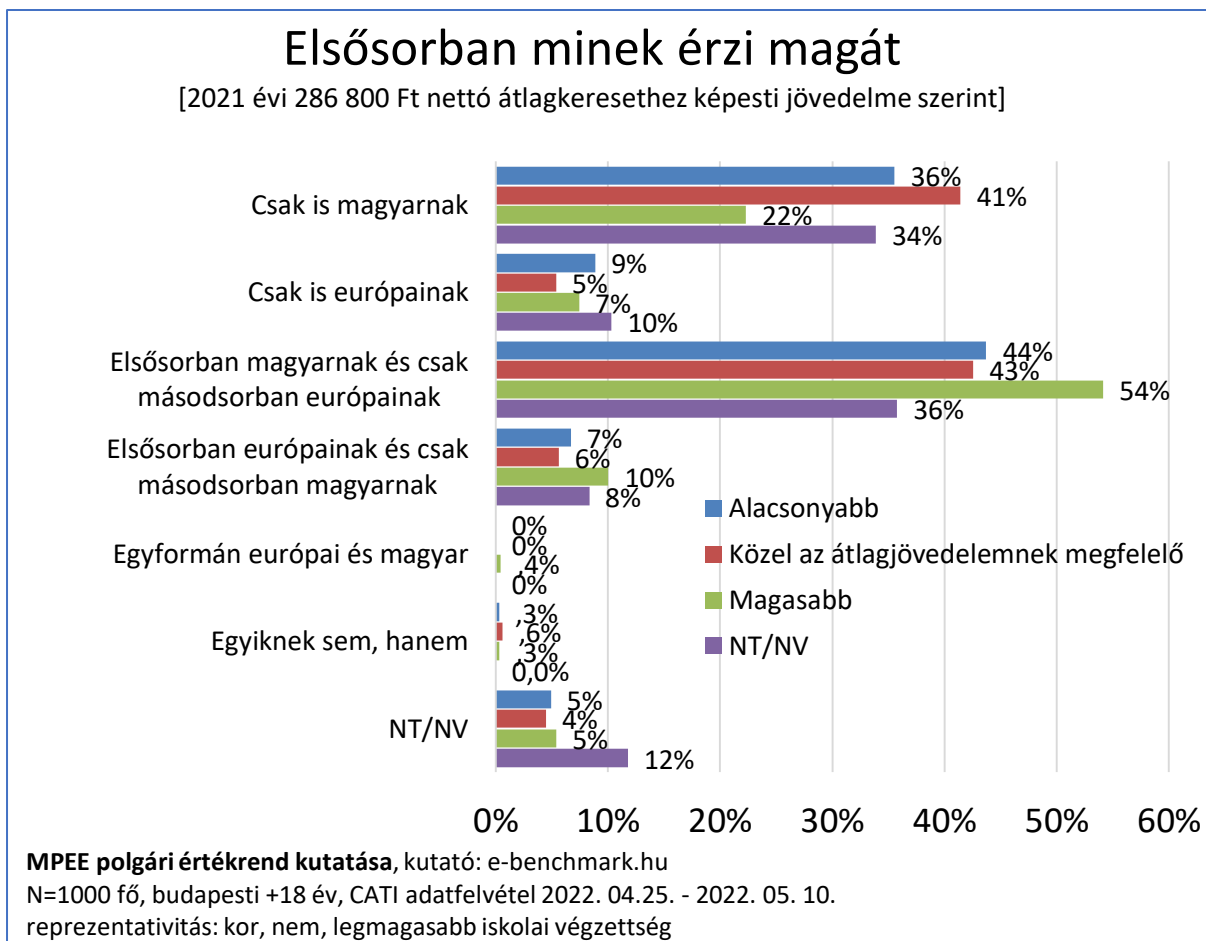
Ezekkel szemben a háztartásban élő legfiatalabb gyermek életkora szerinti bontás érdekes összefüggést tár fel.

17. ábra. Nemzeti identitás az egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek kora szerint

A felvétel szerint a 6 évnél fiatalabb gyermeket nevelők karakteresen erősebb vagy kizárólagosabb magyar identitással rendelkeznek, mint az idősebb gyermekeket nevelők. A kontraszt különösen a 6 évnél fiatalabb gyermeket nevelők és a 6-11 éves gyermeket nevelők között erős.

A nemzeti identitás jövedelem szerinti megoszlása szintén jelentős, sőt, az előzőeknél jelentősebb eltéréseket mutat.

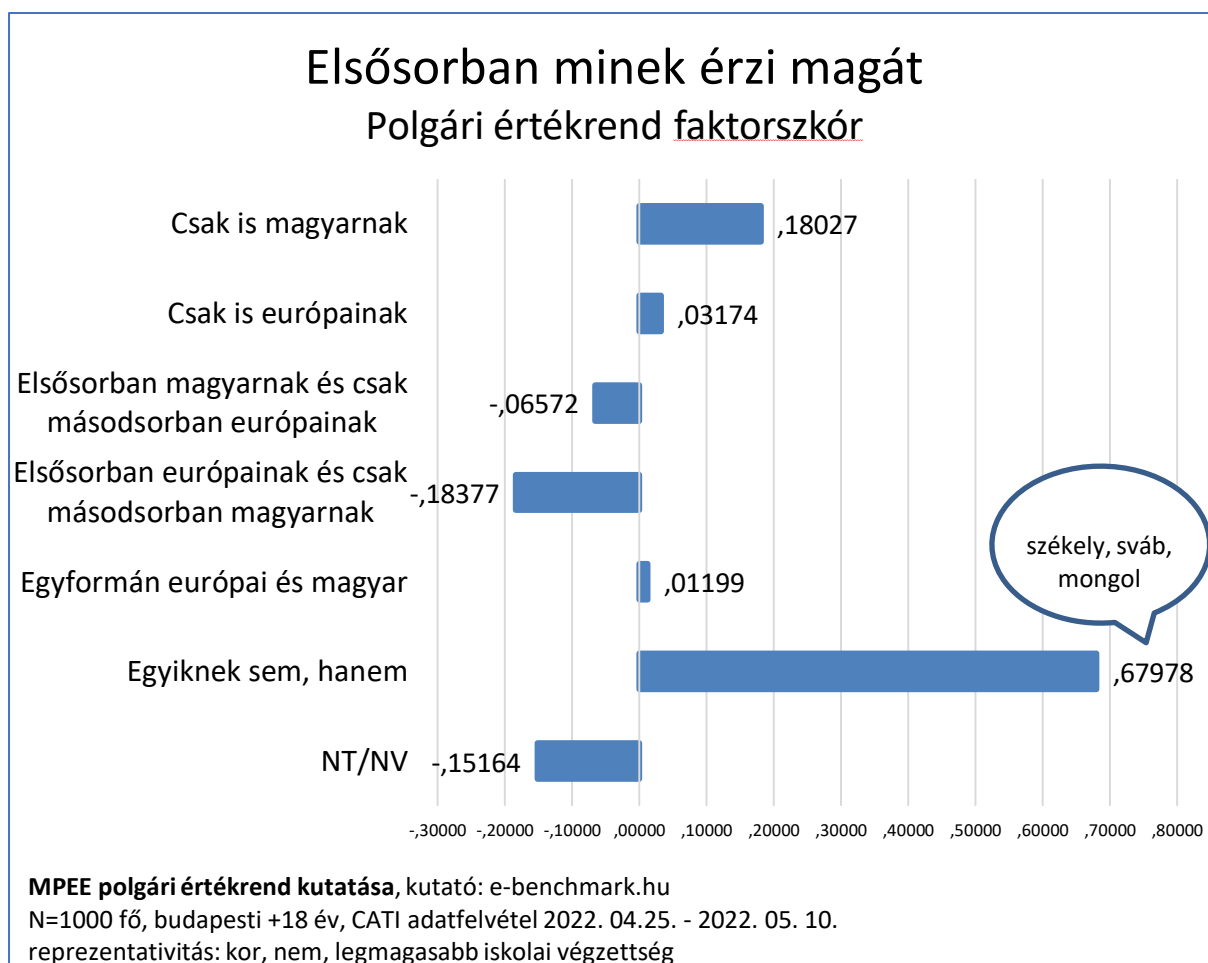

18. ábra. Nemzeti identitás az átlagos jövedelemhez képest felvett jövedelmi kategóriák szerint

Az első szembeötlő sajátosság, hogy míg értékrendi kérdésekre szívesen válaszolnak a fővárosiak, addig a jövedelmüket firtató kérdésre mintegy harmaduk megtagadja a választ. Ezzel a megszorítással is érdekes az átlaghoz viszonyított jövedelem szerinti bontásban ábrázolt nemzeti identitás, amely tekintetében az alacsony vagy átlagos jövedelemmel rendelkezők karakteresen magyarabb identitásúnak vallják magukat, mint az átlag felett keresők.

A fentiek alapján leszűrhető, hogy a fővárosiak számára a nemzeti identitás kérdése meglehetősen polarizáló, de elsősorban az erős magyar identitáson belül. A törésvonal, helyesebben inkább: tapintható különbség a polgári értékek tekintetében nem a magyar identitást kizárólagosan vagy első helyen említők és a magyar identitást tagadók vagy második helyre szorítók között áll fenn. E helyett a lényeges különbséget a csak magyar, illetőleg az elsődlegesen magyar, másodlagosan európai identitású csoportok között lehet felfedezni.

Mindezt érzékletesen ábrázolja az e paraméterekre vetített faktorszék alapján készült diagram.

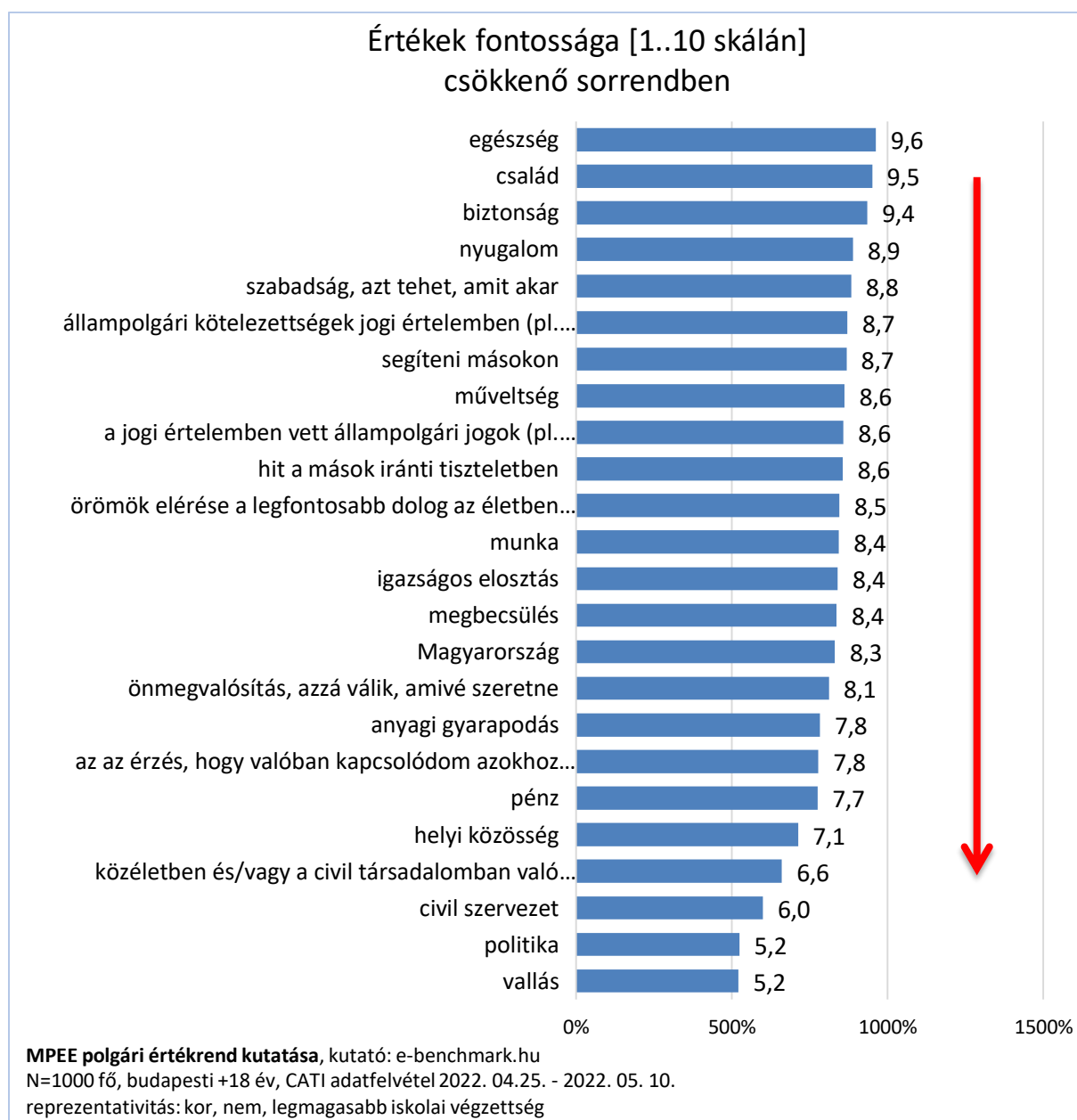

19. ábra. A polgári értékrend faktorszokorja nemzeti identitás szempontjából

Amennyiben a polgári értékrend faktorszokorját nemzeti identitás szempontjából tekintjük, megállapítható, hogy az igazi töréspont a két legnagyobb létszámú csoport között helyezkedik el. A magukat csak magyaroknak, illetve elsősorban magyaroknak és másodsorban európainak identifikáló csoport faktorszokorjai között abszolút értékben 0,36404 a különbség, ami tekintélyesnek mondható, polgári értékrend szempontjából a két csoport úgyiszlólván tükörképe egymásnak. Szintén érdekes összefüggés állapítható meg a magukat csak európainak vagy elsősorban európainak, másodsorban magyaroknak tekintők körében, hiszen e két csoport a számegeyenes ellentétes előjelű oldalára került. Ez esetben a két csoport nem tükörképe ugyan egymásnak, de azért kimutatható közöttük bizonyos különbség, ami faktorszokorban kifejezve 0,21551 eltérés. A magukat csak európaiaknak vagy elsősorban európaiaknak, másodsorban magyaroknak érzők aránya egyaránt 8-8% a mintában, együttes arányuk már nem lenne elhanyagolhatónak tekinthető, de a polgári értékrend tekintetében mégis, erősen eltérő sajátosságú csoportot alkotnak, mégpedig úgy, hogy kontra-hipotetikus módon a magyar identitást tagadók magasabb affinitást mutatnak a polgári értékek egyéb paraméterei iránt.

5. Értékhierarchia

A következőkben áttekintjük a fővárosi lakosság körében észlelt értékhierarchiát. Fontos ismételt hangsúlyozni, hogy a lekérdezés során az a benyomás alakult ki a vizsgálatot végzőkben, hogy a fővárosiak szinte örülnek, fellélegeznek, úgyszólván beszédessé válnak, ha értékekre vonatkozó kérdést kapnak, ezzel szemben bezárkóznak, ha – kampányidőszak után talán természetes – politikai kérdést vagy a gazdasági helyzetükkel kapcsolatos kérdést kell megválaszolniuk.

20. ábra. Csökkenő sorrend szerint rendezett értéksorrend

A fentiek alapján megállapítható, hogy a fővárosiak számára elsősorban az egyéni értékek fontosak egy kiemelkedő kivétellel: a család a második helyezett. Ezen kívül azonban az egészség, a biztonság, a nyugalom, a szabadság adják az értékhierarchia csúcsát. Az állampolgári jogok és kötelességek, az altruizmus és a tisztelet a második, de még mindig nagyon jó támogatást élvező halmazba kerültek. A család fontossága a magyar háztartások jellegadó tulajdonsága évtizedek óta, mióta hasonló mérések készülnek vagy készültek. Nyilvánvaló, hogy a magyar család, ezen belül a magyar anya és apa szerepe messze túlmutat az anyagiak előteremtésén. Mintaadó, életre szóló kapcsolatról van szó, ami értékkel, visszajelzést, védelmet, támaszt, tanácsot, ösztönzést, háttérbiztosítást a főváros nagyvárosi körülményei között is. Úgy tűnik, hogy a hagyományos, falusi nagycsaládok, faluközösségek XIX. század végén, XX. század elején-közepén való felbomlását vagy felbomlasztását követően a magyar nukleáris család a társadalom olyan alapvető értékhordozó egysége maradt a Fővárosban is, amely az egyéni értékekre is kihat, azokat is tartalmazza vagy lehetővé teszi.

Az értékhierarchia minden eleme külön érdekes, és számos tekintetben figyelmet érdemel. Ehelyt csak néhány érdekes összefüggést emelek ki. A fővárosiak például jobban szeretik Magyarországot, mint a pénzt. Ez egy olyan összefüggés, ami cáfolja azt a sztereotípiát, hogy a fővárosiak nem is gondolkodnak Magyarország egészségében vagy hogy a pénz számukra minden egyébnél fontosabb lenne. Kutatásunk szerint nem így van. A pénz mint érték visszaszorulása mindenképpen örömdetes.

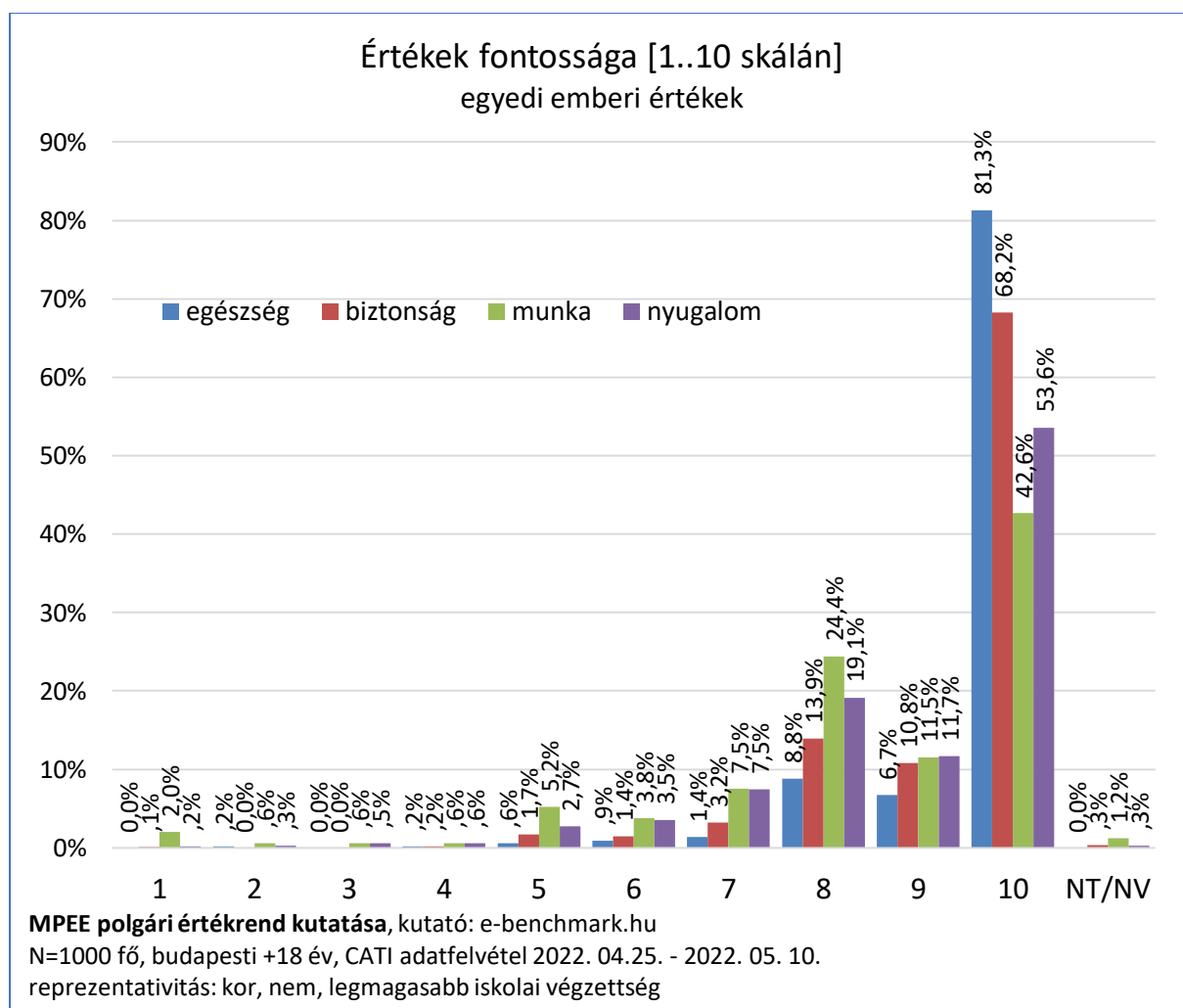
Természetes, ugyanakkor mégis kiábrándító bizonyos mértékig, hogy a helyi közösség, helyi közéletben, civil szervezetben való részvétel vagy a civil szervezet mint olyan a sor végén helyezkedik el, ha nem is a legvégén. A fővárosiak még nem gondolják, hogy egészség, család, biztonság, nyugalom, szabadság nem létezik önállóan, csak közösségbe ágyazottan. Még nem gondolják, hogy maguk is jelentősen hozzá tudnának járulni saját vallott értékeik tényleges megéléséhez, ha ezekért aktívan tennének is, akár családjuk szűk körén kívül. A személyes részvételtől való tartózkodás gátjainak feloldása a hazai és a fővárosi polgári értékek fejlesztésének fő területe lehet a jövőben.

A politika és a vallás a két utolsó érték, vagy inkább „nem-érték”. Mind az egyházi, mind a politikai szervezetek komoly dilemmákkal és jelentős stratégiai erőfeszítésekkel kell, hogy szembesüljenek, ha változtatni kívánnak ezen a képen. A vallásnak, ezen belül különösen a

kereszténységnek jelentős mondanivalója van az egészség, a család, a biztonság, a nyugalom és a szabadság területén, markánsan tudná ezen értékek megélését javítani a jobb egyház-társadalom együttműködés, de jelenleg erre a Fővárosban – legalábbis úgy látszik – egyik fél részéről sincs nagyobb igény vagy fogékonyság. Álláspontom szerint az értékstruktúrában leképezetten látható bizonyos poszt-keresztény értékstruktúra, hiszen a megfogalmazott értékek köre kimondottan illeszkedik a kereszténység által képviseltékhez, de a megkérdezettek elutasítják vagy legalábbis nem gondolják, hogy az általuk vágyott értékeket a megélt kereszténység világában is lehetne keresni.

A politika elutasítottsága és a helyi közéletben, civil szervezetben való részvétel alacsony reprezentációja véleményem szerint összefügg. A fővárosiak nem gondolják, hogy tehetnének vagy tenniük kellene saját környezetük jobbá, szebbé, élhetőbbé tétele érdekében.

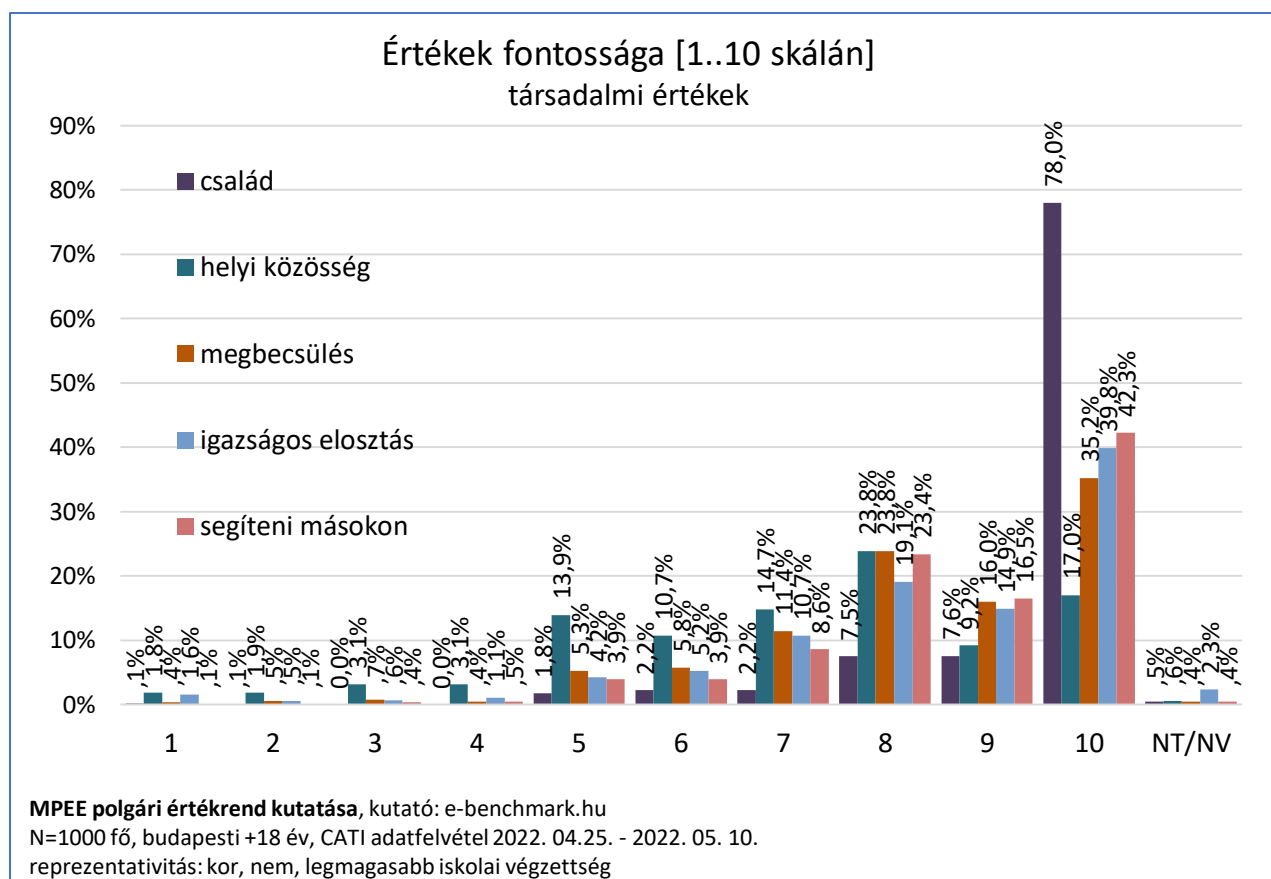
A következőkben az egyes érték-kategóriákra adott pontszámokat tekintjük át abból a szempontból, hogy a válaszadók hány %-a értékelte a legmagasabbra az adott értéket.

21. ábra. Legmagasabbra értékelt értékek pontszám szerint

Az egészség, a biztonság, a nyugalom és a munka értékei – a fenti ábra alapján – a legmagasabb támogatottságot élvezik, de ezek közül is kiemelkedik az egészség és a biztonság, amelyek a válaszadók 81, illetve 68%-a számára 10-es, maximális támogatottságú értékek. Szinte tükörképszerűen láthatók ezekben a preferenciákban az elmúlt időszak kulcsfontosságú traumái: a COVID járvány és az ukrajnai háború.

A kollektív értékek körében még polarizáltabb a kép.

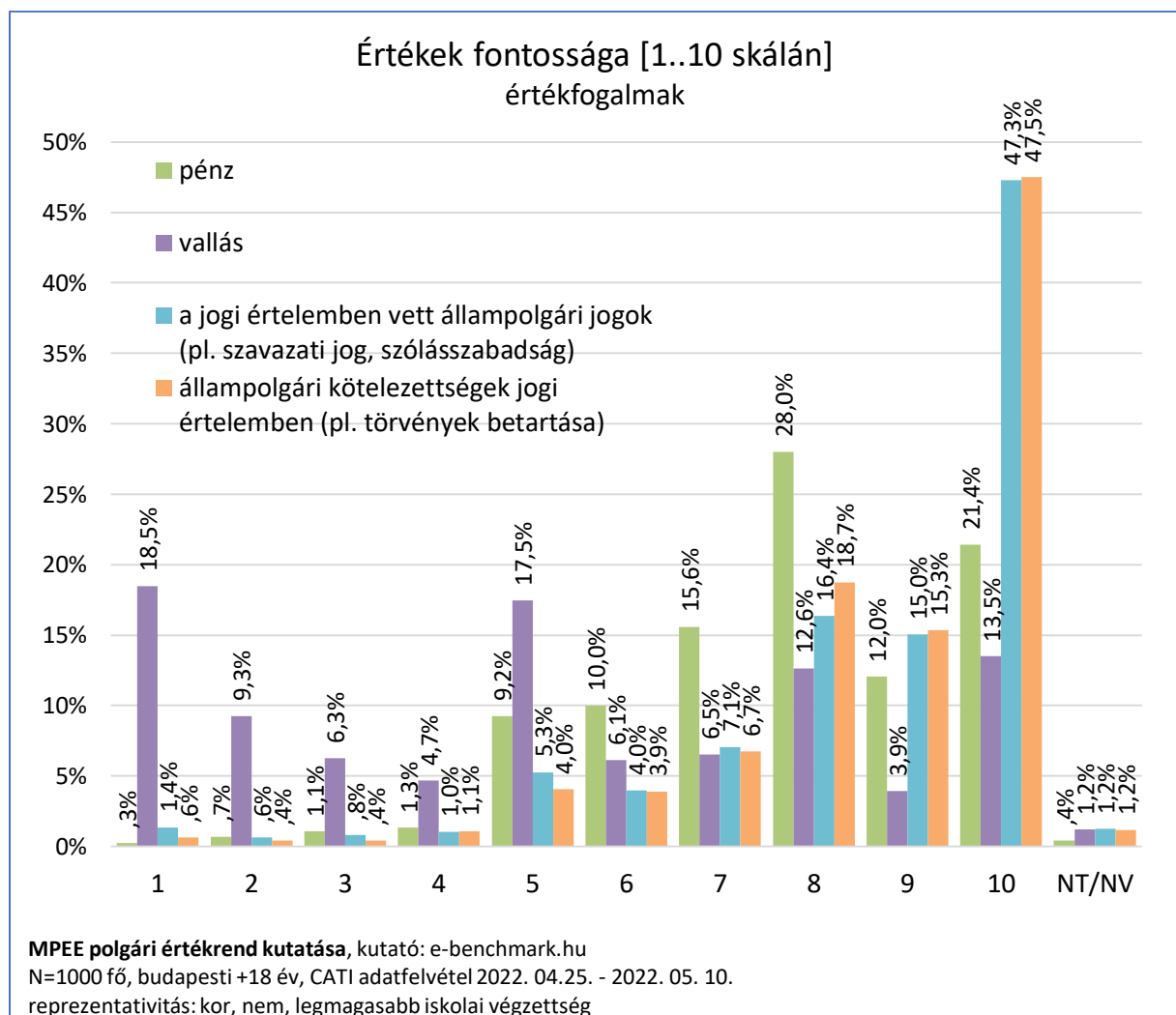

22. ábra Kollektív értékek az adott pontszámot adók %-ában

A kollektív értékek közül minden szempontból kiemelkedik a család – de csak az egészség után. Mindebből arra lehet következtetni, hogy a fővárosiak többsége egyelőre nem gondolkodik úgy, hogy az egyéni egészség, a családi, kisközösségi valamint a települési vagy társadalmi egészség összefügg. Nem jellemző az a fajta gondolkodás, hogy ha én most egészséges vagyok, akkor segítenem kell, hogy mások testi-lelki egészsége javuljon, egészségemet nem tudom tartósan mások rovására fenntartani, illetőleg, lesz, amikor majd én szorulok mások segítségére.

Egyelőre a család 10 pontos támogatottsága 78%-os, az altruizmus, a társadalmi igazságosság, a megbecsülés 10 pontos támogatottsága már jóval alacsonyabb, bár az altruizmus esetében a 42%-os 10 pontos támogatottság véleményem szerint igen jónak mondható. Mégis, az a megfigyelő benyomása, hogy az altruizmus is inkább egyéni vagy inkább elvi jellegű a fővárosiak számára, semmint valódi, egyeztetett cselekvés. Mindössze 17% ad a helyi közösségre 10 pontot, majd az alacsonyabb pontszámok megoszlanak a 9% és a 23% között, tehát nagy valószínűséggel a válaszadók ezen köréből kerül ki az a mintegy 10-17%, akik tényleges részvétellel, adománnyal, információ-átadással fellépnek helyi közösségükben azért, hogy az általuk preferált értékek a gyakorlatban is érvényre jussanak.

Érdekes összehasonlítást kínál a pénz és a vallás, valamint az állampolgári jogok és kötelezettségek páronként történő szembeállítás.

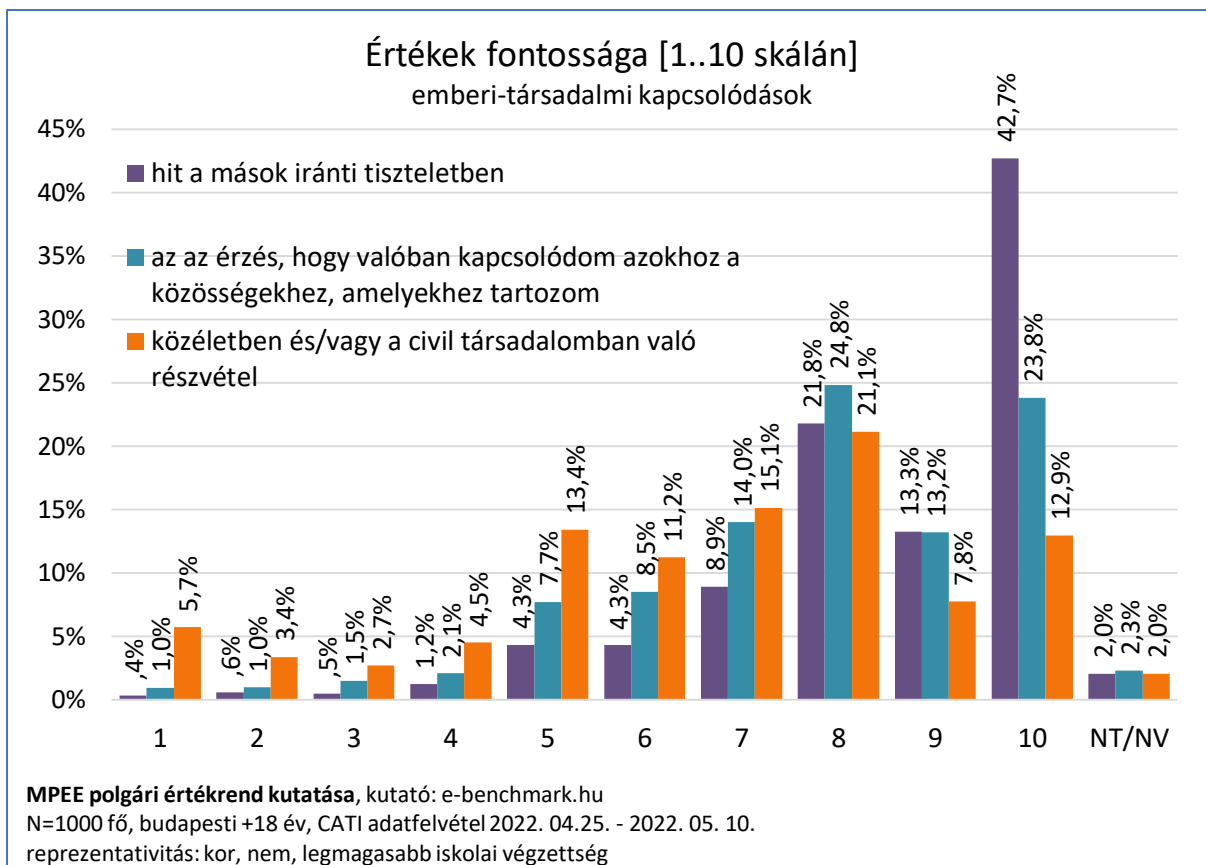

23. ábra A pénz és a vallás, valamint az állampolgári jogok és kötelezettségek összevetése

A sztereotípiákkal ellentétben azt tapasztaljuk, hogy a fővárosiak körében mintegy 21,4% számára döntő fontosságú érték a pénz mint olyan. Ehhez viszonyítva nem is tűnik olyan alacsonynak a vallás 13,5%-os maximális támogatottsága. Ha nagyon plasztikusan szeretnénk fogalmazni, azt is mondhatnánk, hogy az elkötelezetten vallásosak és a szélsőségesen materialisták egyaránt a fővárosi társadalom egy-egy markáns kisebbségét alkotják.

A jogok és a kötelezettségek összhangja mindenképpen meglepő a Fővárosban. Az új Alaptörvény megalkotása, elfogadása körüli, mintegy 10 évvel ezelőtti viták között szerepelt az a gondolat, hogy az Alaptörvényt úgy kell megfogalmazni, hogy a jogok és kötelezettségek egymást feltételezik. Annak ellenére, hogy a Főváros politikailag inkább a baloldali-liberális oldalhoz fejezte ki lojalitását az elmúlt választáson, az itt kapott eredmény alapján az látható, hogy a fővárosiakban erős az a meggyőződés, hogy a jogokat és kötelezettségeket egyaránt fontosnak kell tekinteni, súlyuk szinte minden válaszadói csoportban azonosnak látszik. E ponton a csak a jogokat hangsúlyozó liberális kommunikáció nem talál fogadóképz közegre a fővárosiak körében, míg a jogok és kötelezettségek összhangjára építő kormánypárti kommunikáció sikere a jövőre nézve is biztosítottnak látszik jelen értékrendi kutatás alapján.

A nagyrészt a Fővárosban működő Magyar Polgári Együttműködés Egyesület számára fontos a fővárosiak civil szervezetekre, civil szerveződésre való nyitottságának kérdése. Sajnos, e téren Budapest meglehetősen nehéz terület, politikai oldalaktól függetlenül.

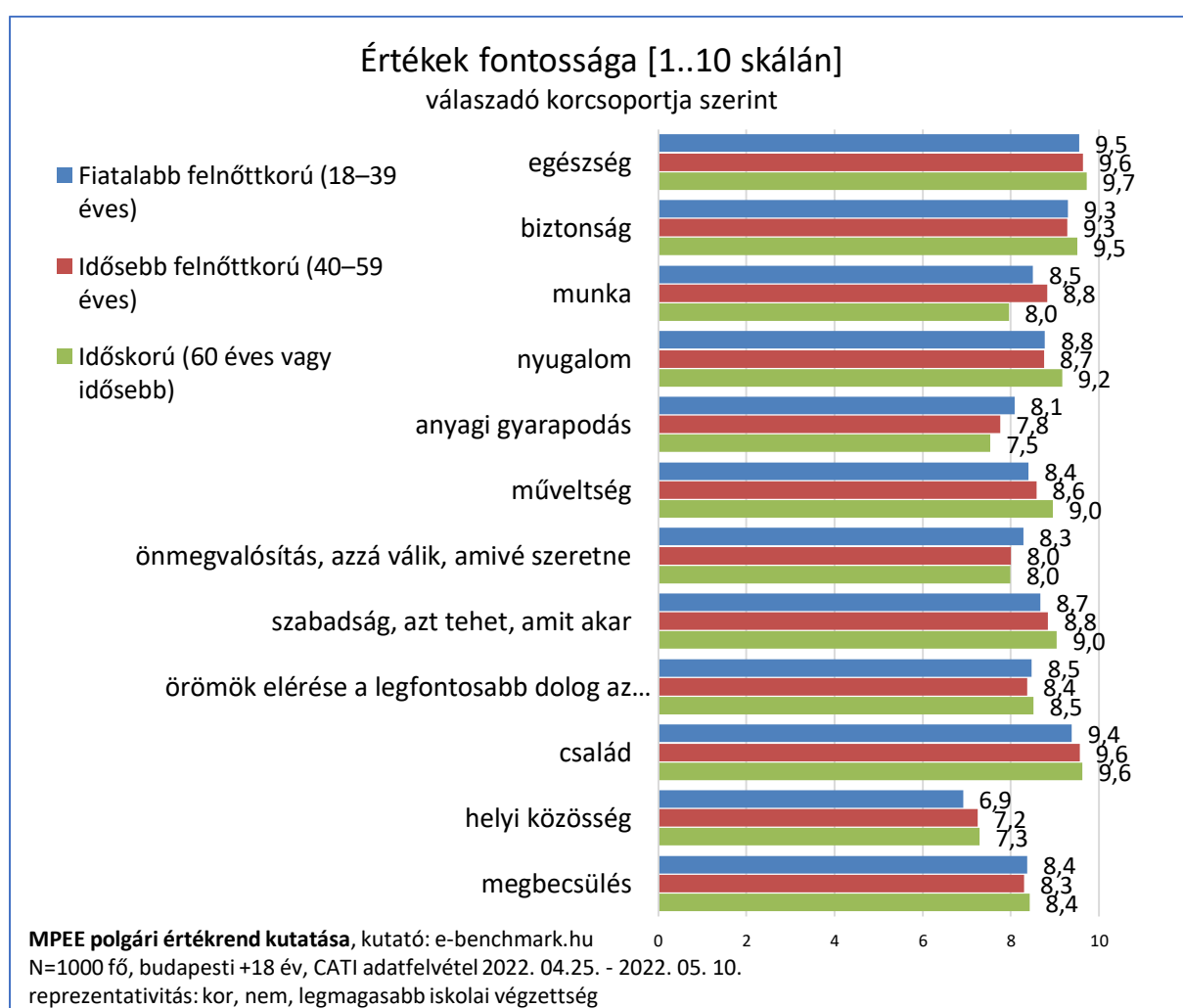
24. ábra. Civil szervezethez való kapcsolódás értékpreferenciái

A fővárosiak számára a tolerancia, a mások iránti tisztelet fontos érték, de úgy tűnik, hogy ezért vagy bármely más, kifelé irányuló értékért nem szeretnék különösebb erőfeszítést tenni. A kettőt összeköti a közösséghez való tartozás szubjektív élménye, ami 23,8% számára elsődleges fontosságú, míg 24,8% számára 8-as pontszámot ér, a 9-es pontszámot adók 13,2%-ával együtt már megközelíti a megkérdezettek kétharmadát. A valahová tartozás szubjektív élménye tehát a fővárosiak számára is érzelmi szükséglet, azonban ez feltehetően kimerül a nukleáris családon belüli érték-átadásban, és nem lép ki onnan. A fővárosiak tehát nem gondolják, hogy különösebben tenniük kellene közös boldogulásukért, és végképp nem gondolják, hogy ha tennének a közösségükért, abból ők maguk is gazdagodnának, gyarapodnának, ha másképp nem, hát úgy, hogy helyesnek tekintett értékeiket magasabb szinten, másokkal együtt tudnák megélni.

6. Érték-preferenciák megoszlása társadalmi kategóriákon belül

A következőkben azt elemzem, hogy az egyes felvett társadalmi kategóriákon belül van-e markáns eltérés egy-egy érték megítélésében. E kérdésre válaszul jellemzően, az alkalmazott kategóriákon belül azt találjuk, hogy nincs markáns eltérés egy-egy érték megítélését illetően.

Erre példa a vizsgált értékek megítélésének kor szerinti megoszlása.

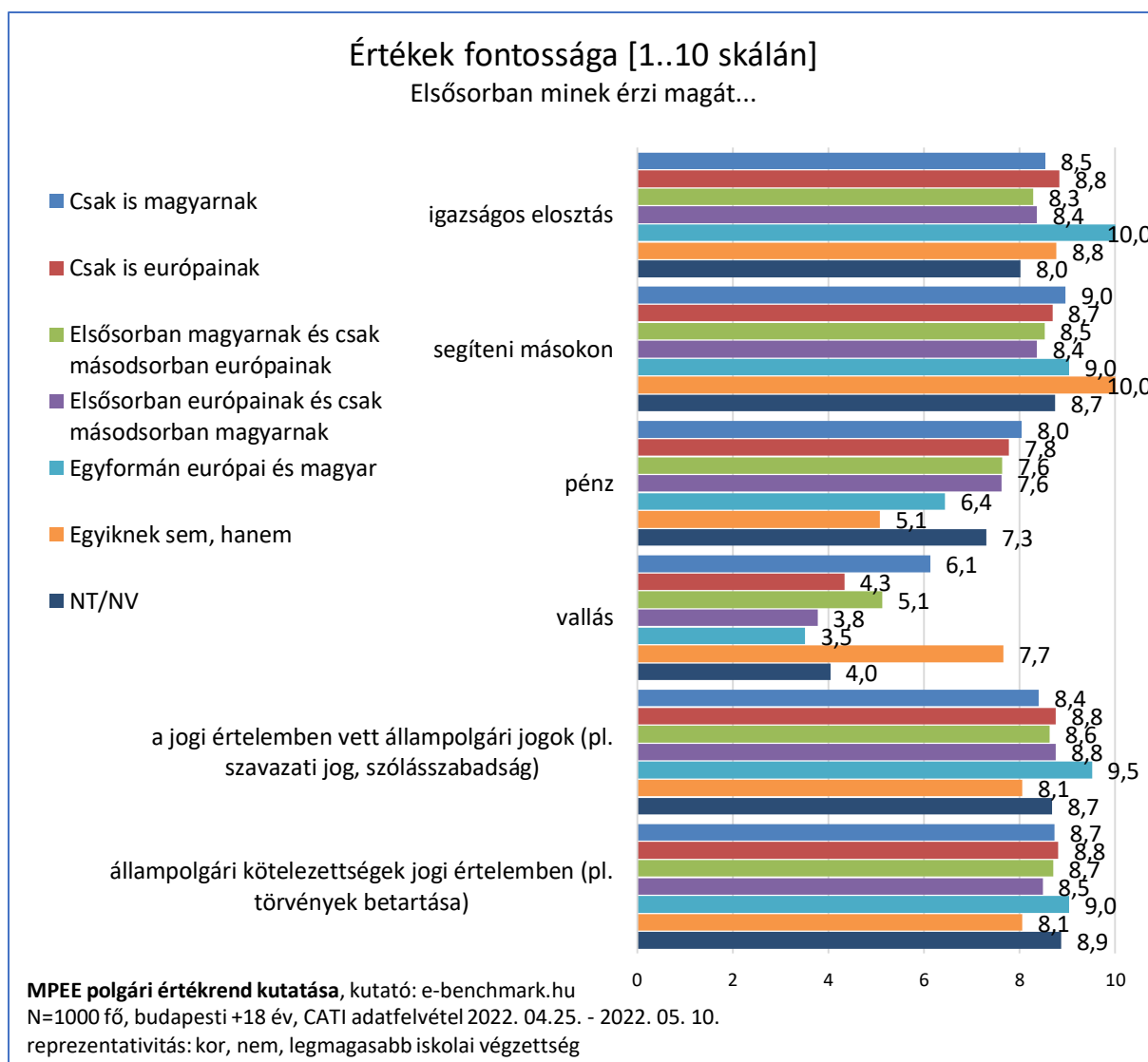
25. ábra. Vizsgált értékek életkor szerint

A fenti ábrán látható, hogy különösebb karakteres eltérés nem figyelhető meg az egyes életkori csoportokon belül egy-egy érték tekintetében. Az eltérések mértéke rendre 1-nél kisebb. A munka megítélésében a legnagyobb a különbség (0,8) a középkorúak és az idősebbek között.

Az eltérés természetesnek mondható az életkorral járó kihívásokra tekintettel, ugyanakkor nem is tekinthető jelentősnek. A vizsgált értékekre nézve hasonlóan jelentéktelen eltérések tapasztalhatók a nem, jövedelem, foglalkoztatási helyzet, Pest vagy Buda és végzettség tekintetében.

Ennél sokkal jelentősebb és részleteiben is érdekes a nemzeti identitási kategóriák szerinti bontás az érték kategóriák szerint mért eltérések tekintetében, amiből arra lehet következtetni, hogy a magyar vagy európai identitás kérdése erősen polarizálja a fővárosi társadalmat.

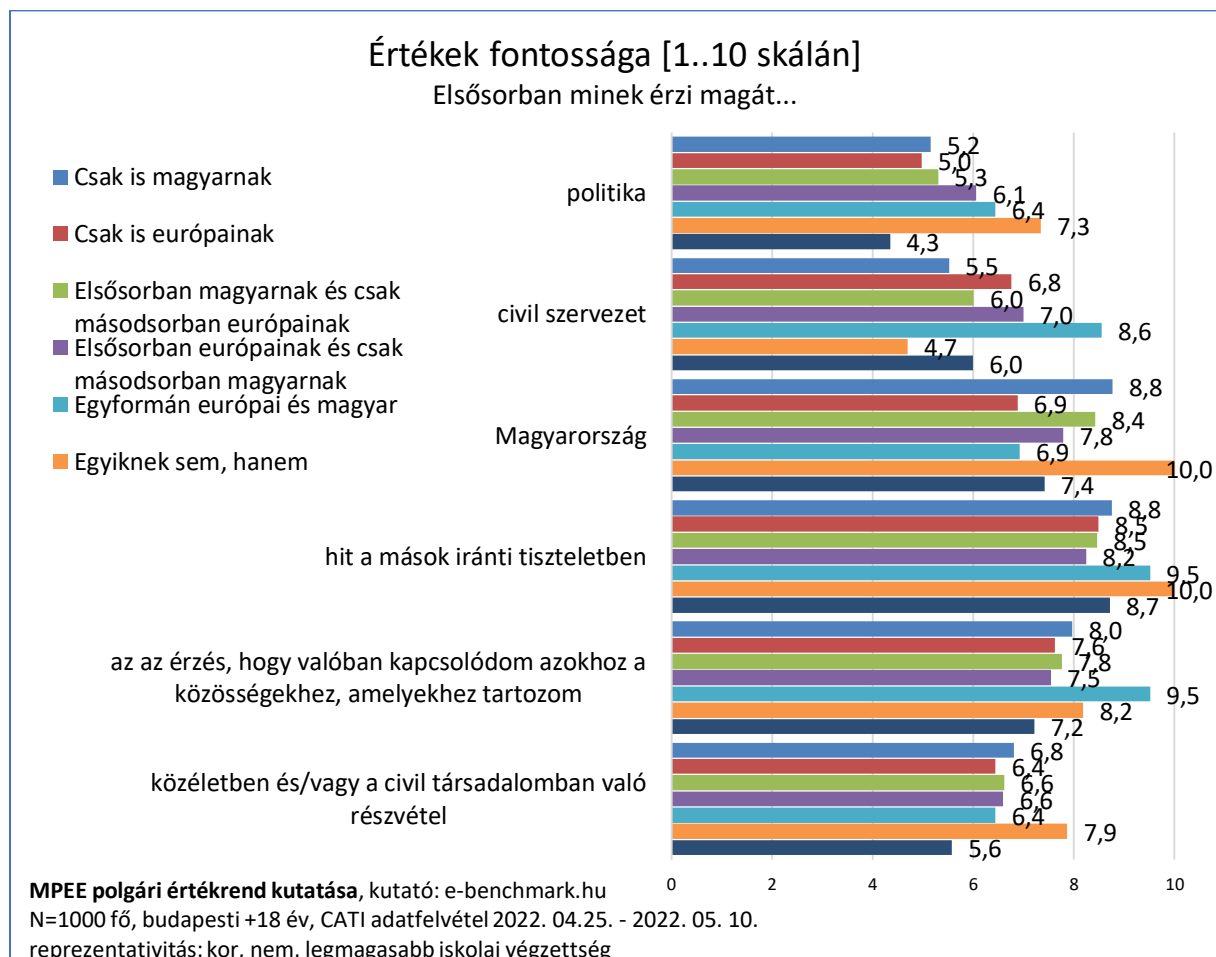
A következő ábrákon ezt az összefüggést fogjuk áttekinteni. Az ábrák nem tükrözik az egyes kategóriák méretét, így fontos felidézni, hogy a magukat csak magyarnak vallók aránya a mintában 31%, az elsősorban magyarnak, másodsorban európainak vallók aránya 47%, elsősorban európainak, másodsorban magyarnak 8%, csak európainak szintén 8% vallja magát. A magukat egyformán európainak és magyarnak vallók aránya 0,2%, tehát összesen 2 főt érint ez a kategória, a magukat sem európainak, sem magyarnak vallók aránya pedig 0,3%, az 1000 főből csak 3 főt érint. E két utóbbi kategóriát tehát méretük miatt nem szükséges külön elemezni.

26. ábra. Értékpreferenciák nemzeti identitás szerint: 1

A 0,2%-os és a 0,3%-os kategóriák figyelmen kívül hagyása mellett az általánosan magasra értékelt kategóriákban nincs markáns különbség az egyes nemzeti identitás-szerinti csoportok között, azonban a vallás tekintetében jelentős eltérés látszik a magukat csak magyaroknak vallók (6,1) és az összes többi csoport között. A magukat csak európainak vallók 4,3-as értékkel inkább elutasítják a vallást mint értéket, a magukat elsősorban európainak, másodsorban magyaroknak vallók pedig 3,8-as értékkel markánsan elutasítják. A magukat elsősorban magyaroknak és másodsorban európainak vallók semlegesen állnak a vallás kérdéséhez, nem pártolják különösebben, de nem is utasítják el, 5,1-es értékkel. Mindebből arra lehet következtetni, hogy Budapesten van egy mintegy 30%-os, a többieknél tradicionálisabb értékfelfogású csoport, amelynek erős és kizárólagos nemzeti identitása van, és feltehetően a nemzeti identitáson keresztül vagy azzal keverve kapcsolódik a valláshoz mint értékhez.

Mindez rossz hír mind a történelmi, mind az új egyházaknak, mivel úgy tűnik, hogy a vallás tartósan beszorult a (nemzeti) tradíciók világába, onnan kitörni egyelőre nem tud, az újabb keresztény mozgalmak sem tudtak mindeddig olyan hatást gyakorolni, ami mérhető hatással lett volna a fővárosi társadalomra. Mindennek az a tanulsága, hogy mindazoknak, akik a fővárosi társadalom újra-evangelizálásában gondolkodnak, lényeges stratégia-váltást kell tenniük, és ki kell dolgozniuk azokat az üzeneteket és kommunikációs csatornákat, amelyeken keresztül esélyük lehet. Ennek hiányában Budapest – és nem kis részben a tágabb magyar társadalom – a poszt-keresztény posztmodernizmus útján marad, befelé forduló, dominánsan egocentrikus értékrendszerrel.

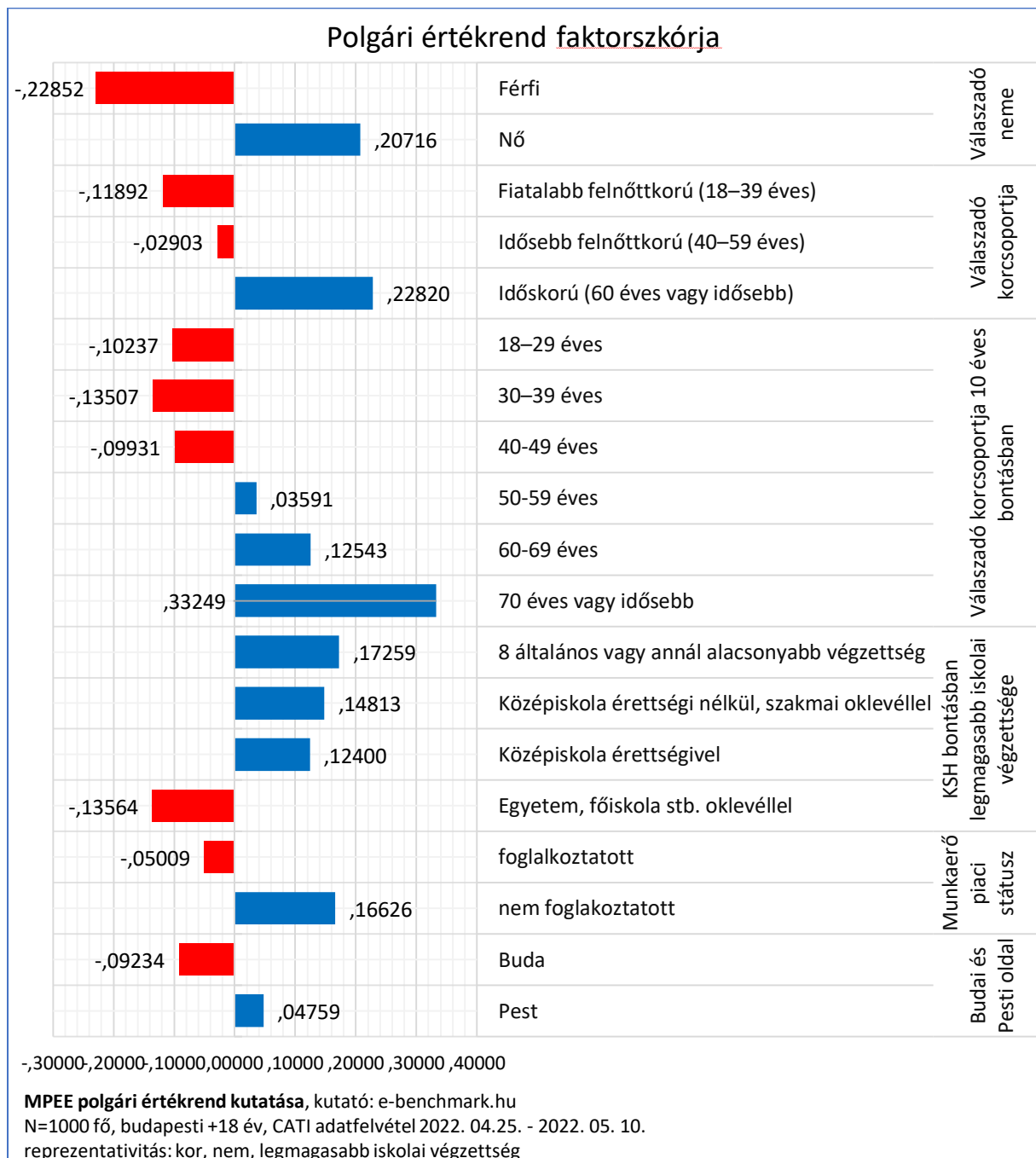
27. ábra. Értékpreferenciák nemzeti identitás szerint: 2

Szintén a tradicionálisabb, magukat csak magyarokként azonosító csoport értékítéletén keresztül válik láthatóvá, hogy a civil szervezet mint érték a progresszív, magukat csak európainak vagy elsősorban európainak, másodsorban magyarok tekintők körében lényegesen nagyobb

támogatottsággal rendelkezik. Ha azonban a közéletben, civil társadalomban való részvételre kérdeztünk, a válaszok kiegyenlítettebbé válnak, sőt, a magukat csak magyarként meghatározók valamivel jobban támogatják a gondolatot, hogy a közéletben, civil szervezetben való részvétel helyes, mint a többi válaszadó. Mindebből azt a következtetést lehet levonni, hogy elválík egymástól a „civil szervezet” mint szimbólum attól, hogy egy vagy több konkrét civil szervezethez csatlakozva a közösség érdekében lehet tenni. Már-már végletes leegyszerűsítéssel élve: a fővárosi progresszív, erős európai és gyenge magyar identitású, bár kis létszámú csoportok inkább a „civil szervezetet” mint szimbólumot részesítik előnyben, a tradicionális csoportok pedig inkább a tényleges civil aktivitást preferálják.

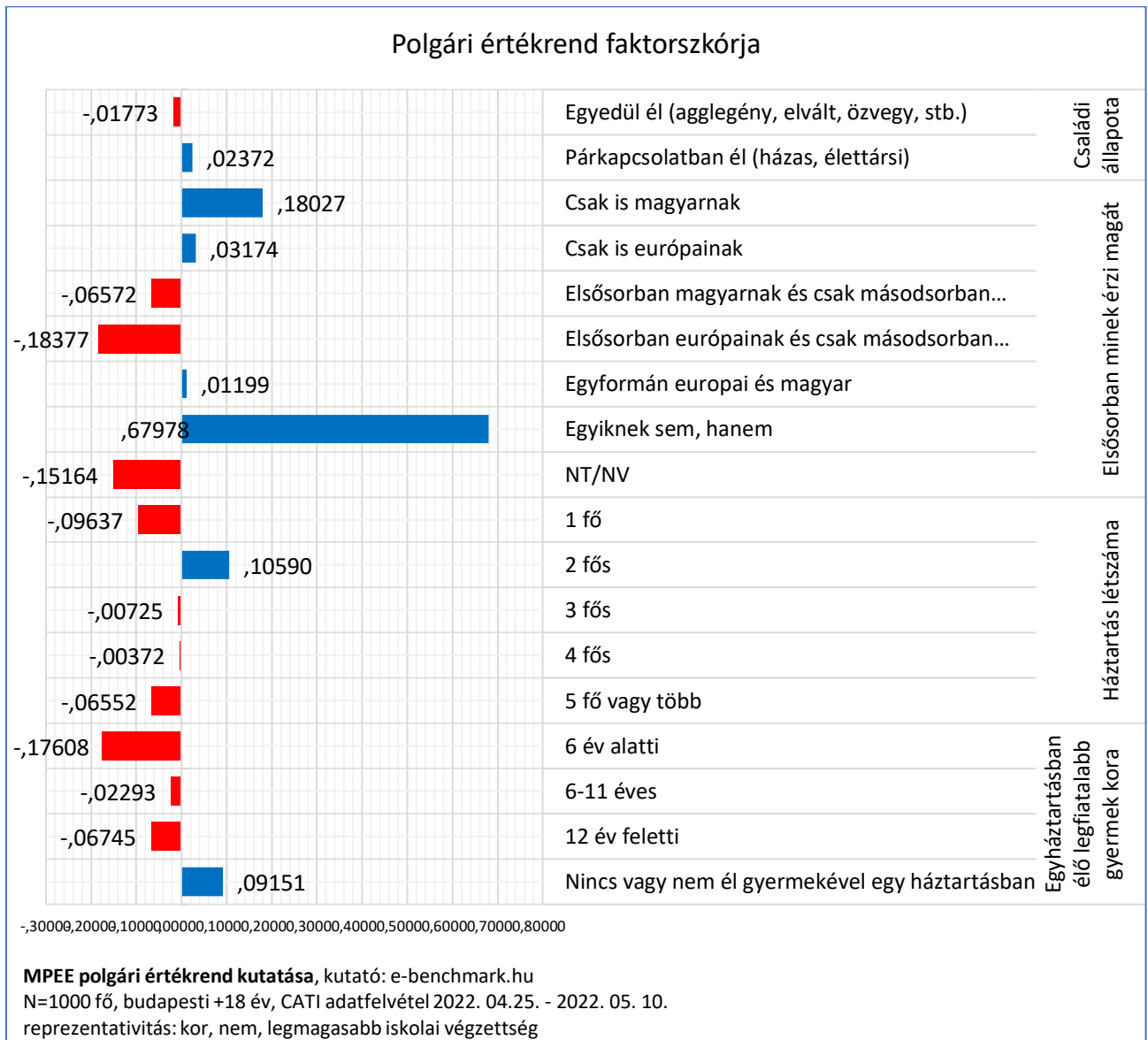
7. Összefoglalás: a polgári értékrend faktorszórjai minden vizsgált kategóriában, 2022-ben

Összefoglalásként átfogóan bemutatjuk, hogy a vizsgált értékekből képzett faktorszórók hogyan oszlanak meg a fővárosi társadalomban nem, életkor, jövedelem, stb. szociológiai paraméterek alapján.

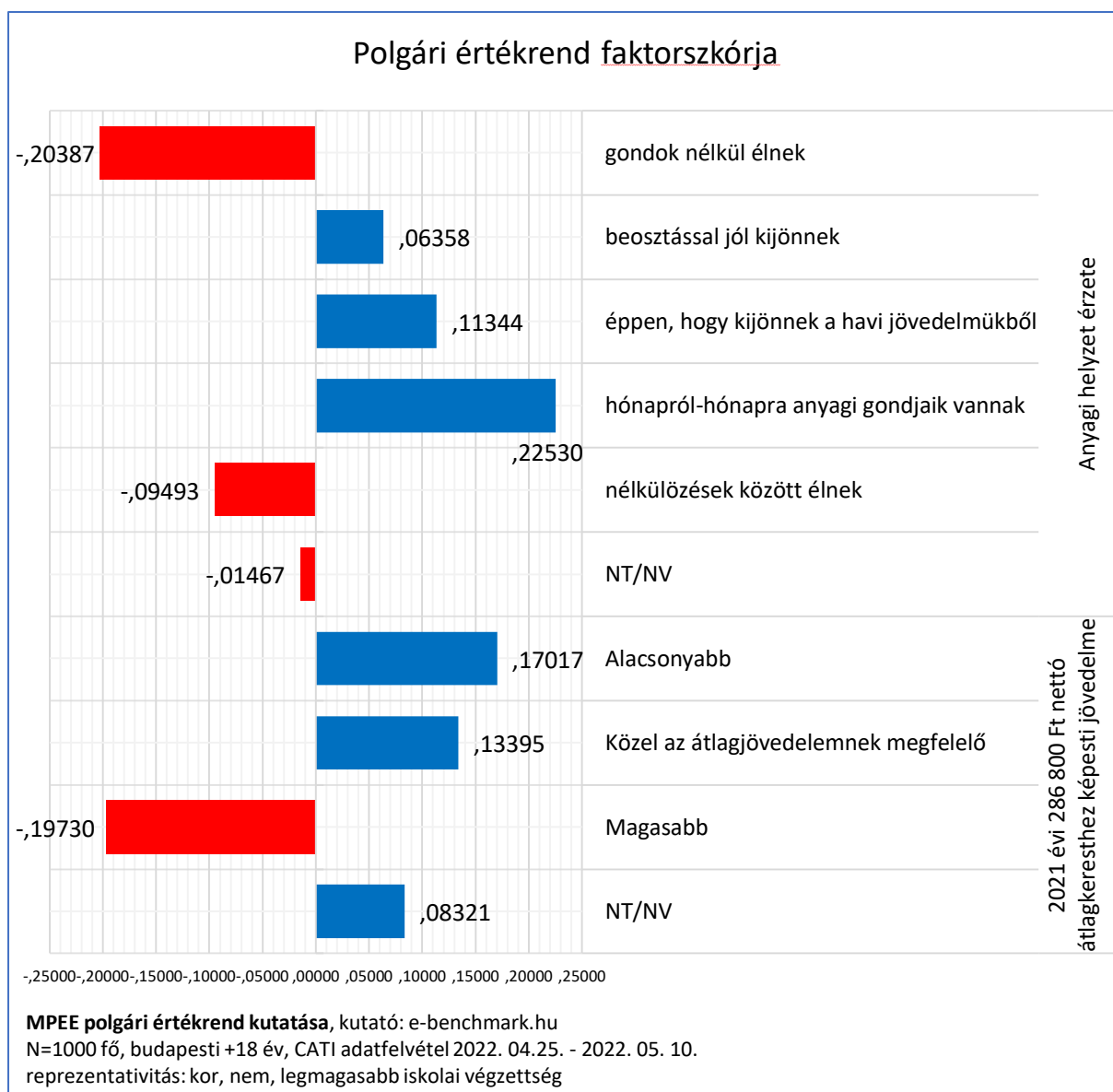
28. ábra. A polgári értékrend faktorszórjai: 1.

A fenti ábra markánsan kirajzolja, hogy a polgári értékrendbe sorolt értékek döntően az idősebbeket és a nőket érintik, továbbá, hogy Pest polgárabb, mint Buda. Összességében a magasabb életkor, a női nem, továbbá az alacsonyabb jövedelem, és végzettség magasabb polgári faktorszórával párosul.

29. ábra A polgári értékrend faktorszórája: 2

A polgári értékrend tartalmára kialakított értékekkel kapcsolatban a végzettség, életkor és nem mellett döntő mozzanatnak látszik a nemzeti identitás kérdése, ahol a csak magyar identitással rendelkezők többnyire polgárabb értékrendet képviselnek, ugyanakkor döntően szintén ide tartoznak a 2 fős háztartásban élők.

30. ábra. A polgári értékrend faktorszórja: 3 (jövedelem szerint)

A fenti ábra világosan kirajzolja azt az összefüggést, hogy az alacsonyabb jövedelmi státuszhoz magasabb polgári faktorszórás társul. A magasabb jövedelműek, egyben aktívak, magasabb végzettségűek ugyanakkor nem gondolják úgy, hogy valamilyen erőfeszítést kellene tenniük a társadalmuk, közösségük iránt. Úgy vélik, hogy elsősorban az egyéni, illetőleg a nukleáris családban megélhető értékek elegendők számukra.

Ábrajegyzék

1. ábra. A vizsgált minta belső összetétele: 1.	7
2. ábra. A vizsgált minta belső összetétele: 2	8
3. ábra. Faktorszór férfi-nő bontásban.....	12
4. ábra. Faktorszór munkaerőpiaci státusz szerint.....	13
5. ábra. Faktorszór budai vagy pesti oldal szerint	13
6. ábra. Faktorszór családi állapot szerint.....	14
7. ábra. Faktorszór korosztály szerint	14
8. ábra. Faktorszór végzettség szerint.....	16
9. ábra. Faktorszór a háztartás létszáma szerint	17
10. ábra. Faktorszór jövedelmi helyzet szerint.....	18
11. ábra. Faktorszór a megkérdezettel egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek életkora szerint.....	19
12. ábra Nemzeti identitás megoszlása a mintában.....	19
13. ábra Az életkor és a nemzeti identitás összefüggése	20
14. ábra Nemzeti identitás végzettség szerinti bontásban	21
15. ábra Nemzeti identitás foglalkoztatottság szerinti bontásban	22
16. ábra. Nemzeti identitás budai vagy pesti lakóhely szerint	23
17. ábra. Nemzeti identitás az egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek kora szerint	24
18. ábra. Nemzeti identitás az átlagos jövedelemhez képest felvett jövedelmi kategóriák szerint	25
19. ábra. A polgári értékrend faktorszórja nemzeti identitás szempontjából.....	26
20. ábra. Csökkenő sorrend szerint rendezett értéksorrend	27
21. ábra. Legmagasabbra értékelt értékek pontszám szerint	29
22. ábra Kollektív értékek az adott pontszámot adók %-ában.....	30
23. ábra A pénz és a vallás, valamint az állampolgári jogok és kötelezettségek összevetése ..	31
24. ábra. Civil szervezethez való kapcsolódás értékpreferenciái	33
25. ábra. Vizsgált értékek életkor szerint.....	34
26. ábra. Értékpreferenciák nemzeti identitás szerint: 1.....	36
27. ábra. Értékpreferenciák nemzeti identitás szerint: 2.....	37
28. ábra. A polgári értékrend faktorszórjai: 1.	39
29. ábra A polgári értékrend faktorszórjai: 2	40

30. ábra. A polgári értékrend faktorszórja: 3 (jövedelem szerint)	41
---	----